

ТРИЗЕНЬК - REVUE HEBDOMADAIRE UKRAINIENNE - TRIDENŃ

Число 33-34(189-90) рік вид. V. 25 серпня 1929 р. Ціна 2 ₪р. (Prix 2 fr.)

Париж, неділя, 25 серпня 1929 року.

Боротьба взагалі з релігією, прищеплення матеріалістичного світогляду входять неодмінною складовою частиною у всю систему совітів, які саме останніми часами проводять надзвичайно жваву і затяту «антирелігійну кампанію», особливо посилюючи її в школі. Докладніше про це говорить стаття С. Сірополка, що її надруковано в цьому числі «Тризуба».

Та коли війну нещадну релігії оголошено на всіх просторах Союзу, то з особливою гостротою і люттю провадять її большевики на Україні. Воно й не диво. Тут бо в церкві добачають вони не тільки контр-революцію, а ще й «національний шовінізм», який не дає спокійно спати окупантам. Звідти, по-за нормальними, мовляв, для всієї території Союзу заходами антирелігійними, тут, на нашій поневоленій батьківщині, особлива увага влади і партії пануючої до української церкви, до справ церковних на Україні взагалі, особливе загострення методів боротьби.

Цього питання торкалися ми недавно («Тризуб» ч. 27-183). Доводиться повертатися до нього знову.

Як раз в сьогоднішній хроніці нашій наводимо ми за світською пресою нову низку фактів, що говорять про загострення боротьби з церквою. Зачинають церкви по селах; Володимирський собор у Києві мають повернути на безвірницький клуб, і нарешті, з Печерської Лаври намагаються утворити «центр антирелігійної пропаганди на Україні».

Не дали досі великих наслідків усі ці зусилля зайдів викоринити серед української людности віру та відданість до рідної церкви. Не допоможуть червоним володарям і теперішні заходи. Навпаки, ми певні,

що саме новий глум нечуваний і страшна зневага святоатна найбільшої святині українського народу, боляче б'ючи по святая святих душі народньої, ще міцніше згуртує вірних синів нашої церкви коло неї, ще більше поглибить релігійне почуття, зміцнить прихильність традиційну до прадідівської віри й роздмухує святий вогонь ненависти проти напасників.

* *
* *

Там далеко, на рідній землі за надзвичайно тяжких умов, що нагадують найгірші часи переслідування християн, український народ горнеться до рідної церкви. Він шукає там во время люте моральної підтримки, зміцнення своїх сил духовних; він добачає в ній одну з найголовніших фортець національного відродження.

Не те тут, на чужині. Наші земляки здебільшого не виявляють розуміння того, чим єсть рідна церква і що вона може дати саме в розсіянні; вони не дооцінюють ваги в національній житті цього могутнього фактора.

Народною приказкою мовлячи, — «дядькові добре, то він і Бога забув».

Заклик Церковної Ради Православних Парафій у Франції, що його ми містимо нижче, говорить навіть про загрозу самому існуванню нашої церкви тут. Не спинятимемося ми на причинах того кризису, який переживають зараз українські парафії і який може призвести до закриття нашої церкви у Франції.

Та саме ця небезпека — позбавитися можливости задовольняти свої духовні потреби в рідній церкві — повинна привернути пильнішу увагу нашого громадянства до справ церковних.

Одновити церковне життя, налагодити його, згуртуватися навколо рідної церкви — це найпростіший обов'язок організованої нашої еміграції у Франції, як що вона справді дбає про повноту нашого національного розвитку та найяскравіше його виявлення.

Але найперше завдання, що стоїть перед нашими земляками, у Франції сущими, сьогодні, це—врятувати тут нашу церкву, не допустити, щоб вона хоч тимчасово завмерла.

Перш за все ходить тут про засоби. І нема що над тим довго спинятися. Нехай кожен прочитає той заклик, оте «пробі!», з яким вдається до всіх Церковна Рада і хай кожен дасть по совісті своїй на той заклик відповідь.

Редакція «Тризуба», надаючи великого значіння рідній церкві на еміграції, робила і робить все, щоб стати їй в допомозі, регулярно щомісяця передаючи Церковній Раді певну суму. Що в спроможності нашої — ми зробили. Тепер, друкуючи відозву Церковної Ради, з усієї сили Підтримуємо її і вдаємося до всіх наших земляків, закликаючи їх рятувати справу.

Нехай же і інші сповнять свій обов'язок. Вдаємося до окремих осіб, до громад, до організацій. А тих організацій у нас чимало. Єсть по-між ними і дуже галасливі, що на словах аж розпинаються за національну справу, а де їх частка, де їх діло? Треба, щоб і окремі громади піднялися над місцевими інтересами, часом несправедливо порушеними, во ім'я загально національного.

Доля рідної церкви в руках вірних. Од них залежить — бути чи не бути українській парафії у Франції.

А. С. Маршинський.

(З нагоди його смерті).

Один за одним відходять од нас старі діячі українського національного руху. *)

Минув лише місяць з дня смерті великого українського патріота Є. Х. Чикаленка, як стоїмо знов перед тяжкою втратою: 30 липня в тій же Празі помер на 64-му році свого життя Аполінарій Серапіонович Маршинський — на скромній посаді лектора Українського Педагогічного Інституту ім. М. Драгоманова в Празі.

Може бути, що ім'я небіжчика є мало відоме сучасному молодшому громадянству, а тому дозволю собі подати тут де-які дані з життя А. Маршинського, щоб показати, як тісно сплітаються наші досягнення в національній справі з тою працею, що поклав невеличкий гурток на світанку українського відродження.

Після закінчення київської 2-ої гімназії А. М. вступає на історично-філологічний факультет київського університету і відразу поринає в українську справу — стає членом українського літературно-драматичного гуртка, а трохи згодом — членом «хрестоматійного» українського гуртка, в якому бере на себе переклад на українську мову де-як х

*) Передруковуємо з «Діла», за згодою автора, ці рядки, що в небагатьох словах малюють благородний образ вельми заслуженого покійника та зазначають його місце в нашій русі визвольній.

розділів «Богдана Хмельницького» Костомарова для галицького видання, відвідує вечірки у М. Лисенке, проф. В. Антоновича, О. Кониського та ин., на яких тодішня молодь набувала національне виховання та привчалася до праці на користь рідного народу.

Найбільший вплив у той час виявив на А.М-го, як він пізніше сам згадує у своїх споминах, проф. В. Б. Антонович, у якого А. С. жив протягом одного року, будучи студентом третього курсу. Тоді ж А.С. захоплюється творами М. Драгоманова і переймається його ідеями.

Вся ця громадсько-політична праця не перешкоджала А. М-му серйозно студіювати науку, і він хотів після закінчення університету присвятити себе науковій праці. На жаль, не судилося йому здійснити цієї мрії, бо скінчив університет, перебуваючи під поліційним доглядом, а це становить — по тодішнім російським законам позбавляло права на залишення на університеті.

Справа, яка потягла за собою поліційний догляд над А. М-им, полягала в тому, що він під час своєї подорожі в Галичину, куди його вислала Київська Стара Громада для поглиблення національної свідомости, був заарештований у Львові разом з Б.О.Кістяківським, нині вже покій-, ним членом Української Академії Наук, та іншими товаришами, які вкупі виїхали з Києва до Галичини.

Цей же поліційний догляд позбавив А. М-го також можливости віддатися педагогічній праці, до якої він мав нахил, а тому довелося йому шукати заробітку ради шматка хліба спочатку на приватній службі — в друкарні Кульженка в Києві, а потім на урядовій — переважно у ділянці міністерства фінансів.

Невблагана доля загнала А. М-го на довгий час по-за межі рідного краю — спочатку він служив у Ризі, потім в м. Аренсбурзі на о. Езелі, в Дорпаті, знов у Ризі і нарешті у Петербурзі. Однак де б не був А. М., то ніколи не поривав зв'язку з рідним краєм, з його інтересами, і в кожному місяці своєї служби вишукував земляків, щоби згуртувати їх для української справи.

Тільки в 1916 р. вдалося А. М-му повернутися на Україну, а саме до Катеринослава, де він заняв посаду директора державної ошадної каси. Тут же застала його революція 1917 р.

Не кидаючи своєї посади, А. М. вступає до гурту учителів першої української гімназії у Катеринославі, що тільки відкрилася там заходами українського громадянства, але вже в листопаді 1917 р. переїздить до Києва, куди його викликав генеральний секретарь фінансових справ проф. М. Туган-Барановський на посаду директора департаменту прямих податків. З того часу А. М. не відходив од українського уряду аж до осені 1922 року, переносючи на еміграції в Польщі всі ті злидні, що припали тоді на долю еміграційного уряду УНР.

А.М-му не раз доводилося тимчасово керувати міністерством фінансів, і він завжди строго стояв на сторожі інтересів державного центру від зазіхань на кошти державної скарбниці з боку окремих міністерств. Перебуваючи з урядом УНР в Тарнові, А. М. вступив до складу учителів еміграційної української гімназії, а потім став і директором цієї гімназії.

З осені 1922 р. А. М. приймає посаду вчителя української мови й літератури в Галичині — спочатку Добромильської, а потім Долинської гімназії, а в травні 1923 р. переїздить до Чехословаччини, сподіваючися бодай на останку свого життя віддатися науковій праці в Українському Педагогічному Інституті в Празі. Не зразу вдалося А. М-му здійснити свою мрію,—на цей раз пр служилися «свої люде» з Громадського Комітету, що тоді керував Педаг. Інститутом, які в словили сумнів що-до належного знання української мови А. М., а тому довелося А. М-му пройти передовсім етап — заняті посаду учителя українського авства в мельницькій школі садівництва та винарства. Тільки з унезалежненням Педагогічного Інституту від Громадського Комітету, себ-то в 1924-25 акад. році, А. М-му вдалося зайняти посаду лектора в Українському Педагогічному Інституті, що носить ім'я М. Драгоманова, таке дороге для А. М-го.

Цілих два останніх роки А. М. був прикутий до ліжка, перебуваючи більшість часу в клініці та лічниці, але й підчас своєї тяжкої хвороби жив виключно інтересами української справи. Навіть в останні дні свого життя цікавився лише цією справою. Кожний раз од своїх відвідувачів А. М. вимагав докладної доповіді про всі новини в цій справі. Мені самому за де-кільки днів до смерті А. М-го довелося подати йому приймну інформацію про щедрий дар нашого замляка К. Лисюка, що перебуває тепер в Америці, на потреби Музею Визвольної Боротьби України, і А. М. де-кільки разів повертався до цієї теми. Він теж устно заповів і свій архив передати до цього ж музею.

А. М. не був од природи красномовним оратором, але надзвичайно приємним бесідником, і тому завжди доставляли велику насолоду його спогади про минуле, про цікаві зустрічі А. М-го на його життєвому шляху, що по характері його петербурзької посади — ревізора управління державними ошадниками касами — територіяльно охоплював майже увесь простір б. російської держави.

На жаль лише частина цих спогадів зафіксована на папері,—я розумію тут з блискучим талантом написані А. М-ким статті мемуарного змісту, що надруковані в річниках календаря «Дніпро».

Для того ж календаря на наступний рік А. М. виготовив буквально в ліжку, ледве тримаючи в руках олівць, свою останню статтю-спогади про свого товариша за студентських років поета Вол. Самійленка.

Не могу не сказати ще де-кільки слів про А. М-го, як людину.

Всіх, хто стикався з А. М-им, приваблювало надзвичайно любовне ставлення його до людини. Цю свою прикмету А. С. зумів зберегти до кінця свого життя, не дивлячися на ті тяжкі удари, які зазнав особливо в останні роки свого життя, — втрата всіх своїх дітей, самотне перебування на чужині, нарешті довголіття тяжка хвороба.

Надто ніжну любов одчував А. М. до молоді, і вона віддячувала йому теж широю любов'ю та глибокою пошаною. Нема сумніву, що вістка про смерть А. М-го боляче відіб'ється в серцях тої молоді, що мала щастя виховуватися під його кермою, бо це справді був педагог, обдарований іскрою Божою. Найкращою даниною пам'яті незабутнього

Громадського й культурного діяча може бути лише наша праця, щоб не згасав запалений ним вогник українського світла, а все ясніш горів для скоршого приходу радісного дня—відродження нашої країни.

Ст. Сірополко,

Три соборності.

«Доля великих ідей — потрапляти до рук маленьких людей»... Історія подає нам до того немало яскравих прикладів. Так бувало не раз з християнством, так сталося за наших часів з комунізмом. Не минула та доля й найвищої ідеї нашого визвольного руху, найприваблишого гасла, що його витворила національна революція наша — гасла соборності всіх земель, заселених українським народом. Останніми часами цим великим гаслом все частіш і частіш починають орудувати маленькі, здебільшого зовсім невідповідні люде. Невідповідність цих людей впливає з невідповідальності їхньої поведінки, що в свою чергу є наслідком їх у ліпшому випадкові духовного убожества, а вгіршому — громадської нестабільності або навіть і злочинно-забарвленої політичної безпринципності. Тому-то на теми соборності, найчастіше виступають з докладами та промовама ті наші фахівці від мітінгового мистецтва, які, вправляючись невтомно від благословеної доби 1917-1918 років аж донині у словесній еквілібристиці, осягнули на цьому полі не аби-яких успіхів. Вслід за цими мітінговими ветеранами пнуться з усіх сил і деякі репрезентанти т. зв. молодшої генерації, які недостачу років за своєю спиною та брак елементарного громадського стажу намагаються зкомпенсувати карикатурним апломбом бучних словесних мітрал'ез та зовнішньою ефектовністю супе претензійних, хоч і беззмисловних політичних декламацій. Присутність з національно-громадського обов'язку на різних святочних зборах та урочистостях, де виступають ці «специ» від балакучости, змушує український загал впадати жертвою їхньої словесної піротехніки. Більшість цього загалу навчилась уже давати правильну оцінку їхнім акустичним феєрверкам, але все ж знаходяться люде, особливо серед зеленої, політично неосвіченої й життєво недосвідченої молоді, на яких патетичні вигуки та театральні жести політичних акробатів справляють часом дуже велике вражіння. Під розвагу цих довірливих жертв словесного жонгльорства я й хочу подати де-кільки своїх думок. Прислухатися до них не завадить і тим численим патріотам нашим, які, щиро віруючи в єдину, неподільну Україну, показують себе дуже діяльними в тій вірі, в отих своїх соборницьких мріях, але виявляють повну бездіяльність в реалізації цих мрій, у соборницькому чині.

Велику, безсумнівну вартість має людське слово, талановитий виразник многогранчости та різновиявности духу нашого. Але та

вартість — не абсолютна та цінність—умовна. Бо слово—не мета; воно лише засіб, що витичує й торує шлях до тієї мети, ім'я якій є чин. І як-що вслід за блискучим, талановитим словом іде убогий чин, або й зовсім не йде жадний, — слово те губить свою моральну силу, частково або й повністю обезцінюється. І вся наша біда полягає як раз у тому, що ідея соборності плекається у нас майже виключно в формі «соборності слова.» Хибно приписують цій соборності авторитет, помилково тішаться з її фіктивної внутрішньої вартості. Справжньої такої вартості вона не має і набуває її лише при умові збереження зв'язку з двома іншими соборностями, що з ними вона органічно з'єднана: з «соборністю думки», з якої вона випливає, та з «соборністю чину», до якої вона простує. Перша служить причиною її, друга має бути наслідком. І як-що «соборність слова» не виростає з «соборності думки», то вона нагадує висмикнуту з ґрунту рослину, що, не маючи під собою природної основи, не в стані квітнути й приносити плід; безвартісною лишається «соборність слова» й тоді, коли вона не потягає за собою «соборності чину», стаючи при цьому порожнім звуком, нікчемною бутафорією, ужиток з якої можуть мати лише словесні престижізатори, котрі органічно потребують матеріалу для мітінгової демагогії, як одинокого засобу, що в стані утримати їх на троні політичної реклами.

Що таке «соборність думки» й чи маємо ми її? Соборність думки це міцно прищеплена народній психіці ідея існування єдиного національного тіла, єдиної національної мети та потреби створення єдиного національного чину. Доровказом для «соборності думки» є єдиний національний інтерес, якому мають бути підпорядковані усі інтереси інші. Не відкидаючи цих менших, локальних інтересів, не нехтуючи біжучими потребами, але утримуючи їх у сфері інтересу загального, не дозволяючи їм виступати за його межі, ми маємо зкерувати свою психичну енергію в бік служення єдиному загально-національному ідеалові. Забуваючи про географічну розірваність, про неоднаковість шляхів історичного розвитку, про різниці в психіці, побуті, формах політичного та громадського життя й інш., маємо виховувати в самих собі і в цілому загалові, що творить наше оточення, думку про внутрішню органічну єдність населення всіх українських етнографічних теренів, плекати й вирощувати єдино-національну психіку. Чи посідаємо ми ту психіку тепер? На загал кажучи, — абсолютно ні. Бо на її місці тим часом не знаходимо нічого ліпшого як містечковий патріотизм та повітовий націоналізм. Думка чинних чи здібних до чину людей не вилітає за орбіту маленьких місцевих інтересів, не відважується одірватися від утілітарного ґрунту локальності й дужим помахом крил піднятися до височини загально-національного ідеалу. Ця «містечковість ідеології» заїдає й губить нас, принижує вартість усіх наших змагань, надає нашому національному рухові рис дрібного провінціалізму. В безодні цього провінціалізму ми бачимо сьогодні й славетний П'ємонт український — Галичину. Що-ж після цього казати про інші землі наші, про ті терени, де історичні умови для національно-культурного та громадсько-політичного розвитку народніх мас українських були часом не до порівняння гіршими. Ті народні маси національно ще невиховані;

виховання це їм треба ще дати, світло національної ідеї до них ще треба понести. Хто ж це може зробити, хто це світло тим масам може передати? Відповідь ясна: лише той, чия душа промінням цього світла осяяна, чия істота ним просякнута. Бо ширити якусь ідею може успішно лише той, хто сам накрізь перенявся нею. І інтелігент український не сміє підступати до душі народної, як що він не має святої, непохитної віри в ідеал національний, як що він цілою істотою своєю не відданий тому ідеалові. Словесних жонгльорів нарід не потребує; крім хаосу в думці та провокації в чині вони нічого з собою не принесуть і душу народню замість світла виповнять їдким туманом. Хай уже жертвами свого суеслов'я вони роблять нас, інтелігентів, які в сфері політичного думання посідають бодай елементарний мінімум уяв і через те перед їхніми інтенсіями не виглядають ціком безбороними. А в гушавину народню хай ідуть чисті люде, справжні апостоли «соборности думки». А що таких людей нині серед нас замало, маємо обов'язок турбуватися збільшенням числа їх, виховуючи для цього і самих себе і своє громадське оточення у напрямі знищення локальної психіки, місцевого патріотизму та виховання на їхньому місці психіки всенациональної, патріотизму всенароднього. Обставини тому досить сприяють і мент сучасний слід уважати за відповідний. Переживши певні катаклізми, національний організм український виходить з періоду затяжної хвороби та зв'язаної з нею моральної депресії, подаючи явні ознаки свого одужання. Найістотнішою з-по між тих ознак без сумніву є занепад провінціального патріотизму та наявність процесу кристалізації єдино-національної психіки. Хоч тим часом ще слабенький в своїх проявах, процес цей набірає проте з кожним днем нової сили, обіцяючи в майбутньому вивести нашу націю з історичних фатальних манівців на широкій шлях стабільного поступу. Сьогодні ще малий пуп'янок, «соборність думки» обіцяє в недалекому майбутньому розпуститись на всіх землях українських у повноцвітну квітку.

«Соборність слова» ми маємо усі, де-хто аж надто, зуживаючи невичерпальні ресурси цього свого скарбу для політичної спекуляції та своєї політичної кар'єри. Отож на цій соборності довше зупинятись немає чого.

Наша «соборність чину» тимчасом лише ембріон. Не маючи амплітуди в своїм національно-політичній думанні, лише започаткувавши, але не перевівши процес створення єдиної всенациональної психіки, ми не в стані бути елементарно-активними в об'єднаному національному чині. Бо «соборність чину» може зродитись і розвинутиись лише на ґрунті «соборности думки»; а ця остання знаходиться ще, як ми відмітили вище, в стадії початкової ферментації. До прискорення цього ферментаційного процесу, наслідком якого і буде створення отієї єдиної загально-національної психіки української, має стреміти кожний справжній патріот. Серед несприятливих обставин сучасности складну й нелегку проблему українську зможуть поставити на порядок денний та довести її до успішного розв'язання лише об'єднані зусилля українського національного колективу. Самоорганізувавшись на принципі «соборности думки» та відчувши себе єдиним національним тілом, неподільною ве-

ликою родиною українського народу, колектив цей набуде здібности до виконання останньої точки нашого визвольного програму: «соборности чину.»

Борис Лисянський.

Літературні спостереження.

XI.

Місячник «Життя і Революція» за 1928 рік.

За минулий рік у місячнику «Життя й революція» не багато було скільки будь помітної белетристики. Опріч трьох справді гарних оповідань Івченка та кількох не злих оповідань, переважно побутових, інших авторів, решта — і то більшість — або літературний мотлох, або ще гірше — большевицька агітаційна література, якій штучно надано форму белетристики.

До цих останніх належать і дві найбільші з повістей «Життя й революції» за 1928 рік: «Чад» — Качури та «Червона паранджа» — Ле, а також «Окупація» — першого і «Чорна сестра» — другого, «Остання видра» — Кутинського і «Десять секунд» — Тенета. В цих менших оповіданнях большевицька тенденція ще обмежена тим, що підкреслено ніби корисний культурний вплив большевицького ладу і начеб-то загальну відданість йому усіх селян та робітників. Для доведення цього автори сміливо перекручують дійсність, напр., накидаючи селянам такі слова: «Дуже тяжко нас покривдила ваша Україна». Рішучіше переведені большевицькі симпатії в двох ізгаданих оповіданнях.

У Качури часом ще прокидаються сумніви що-до своїх думок: улюблений герой його, коли його вихваляють за його ніби високу честь, «кумедно скулився ніби під тиском тяжкої руки: його честь? Як що він не стратив її цієї ночі».

У Ле немає вже ніяких хитань чи сумнівів. Він обмовляє без сорому усіх, хто не большевик, особливо, коли це сприяє черговим розбійницьким заходам совітського уряду. «У Червоній паранджі», що друкувалася під час (чи невдовзі після) інсценірованих большевиками процесів проти спеці інженерів, він і собі обвинувачує частину інженерів своєї повісті, що вони ніби підіклали динаміту, щоб зірвати зрубленого для іригації Голодного степу тунелю та робили замахи на більше відданих справі та урядові товаришів своїх, а при тій нагоді розповідає «химини казки» про великі наслідки меліораційних заходів уряду ССРСР, а разом намагається викликати у людности ненависть до місцевого духовенства і заможних громадян. Коли партії, що намагаються звалити сучасний лад і державу, прямують до викликання такої ненависти, а наслідком її заколоту, силкуються підняти одну верству людности проти другої та штовхають їх на війну між собою, це, хоч і шкодить дальшому розвитку краю і народа, ще можна

пояснити, але, коли таку руйнацію і внутрішню війну між різними частинами людности намагаються викликати партія чи група, що вже здобула владу, це є чистим безглуздя, і нагадує такі поведження того добродія, що, сидючи на гильці, підрубує її. Отже, коли таку політику ще і досі проводить уряд СССР, і, підслуговуючися йому, агітує в тому ж напрямі Ле, так роблять вони мабуть «з розгону», не можучи своєчасно спинитися.

Усі згадані оповідання, як збудовані на тенденції та ще і хворобливій, оперті на вигадках, а не на дійсності, не мають та і не можуть мати жадної художньої вартости, художній критиці нема чого з ними робити, і як не силуються большевицькі критики, в тім числі Лакіза, в «Житті і революції» зробити Качурі та Ле репутацію видатних письменників, шкода їхнього заходу.

Серед оповідань, що по думці авторів, мали б показати корисність большевицького ладу та культуру людности, цікаве оповідання Орлівни «Ілішза». Тема: большевицьке оточення та лад викликають у Сурайської жінки, рабині свого чоловіка, потяг до визволення. Оповідання цікаве не своєю талановитістю, виконане воно середнє, не так вже вправним пером, але тим, що, маючи на меті підкреслити корисний вплив большевицьких ідей та звичаїв, авторка не змогла за-ради тенденції перебороти життєвих вражіннь і несамохить прийшла до цілком справедливої та часто занедбаній соціологічної ідеї, що звичай або закони, хоч би теоретично і кращі, не є дійсно кращими для усіх стадій розвитку народів та що запровадження їх в обставинах невідповідних може тільки зашкодити і цілому громадянству і окремим людям, що його складають. Ілішва, куплена своїм чоловіком, закохалася в росіянина і хотіла для нього покинути чоловіка. Дарма, що закони большевицькі були на її боці, вона мусила вмерти, наперед тяжко скалічена та зганьблена своїми земляками та родиною.

* * *

В «Житті і Революції» за минулий рік є де-кільки невеликих оповідань, що мають темою окреслення та аналіз одного якогось людського почуття чи риси. Кращим з тих оповідань є оповідання Яновського «Загибель бригади», що зачіпає цікаве психичне явище — слухняність великої, в значній мірі дезорганізованої юрби озброєних людей, волі однієї людини — старшини. Хоч оповідання не дає повного з'ясування секрету цього явища, та таки подає яскравий малюнок одного побідного випадку.

Інші оповідання цього гатунку менше цікаві. Оповідання Галіч «Весною» має тему стару, як світ — кохання. Написане воно досить гарно, але в ньому помітне де-яке опрощування, в через те обезвартнювання почуття кохання, яке часто помічається у письменників-жінок.

Оповідання Смолича «Мови мовчання» справляє вражіння нежиттєвого і неправдивого, бо те почуття, що є його темою, і перебільшене і штучно переказане, а оповідання Козланюка «Засуджений», не вважаючи на цікавість теми, і зовсім невдале. Автор знає тільки

дуже небагато тих почувань, що мусить пережити людина в таких обставинах, раз-у-раз до тих самих повертається, а ще не вміє переказати їх яскраво; факт утечи засудженого з в'язниці переказано так, що не можна поняти йому віри. Все оповідання надумане, не відчуте і навіть не передумане.

Оповідання Тася «Сад» дає досить виразно змальований тип маленької дівчини з бідної родини, яку вже в дитячих роках охоплюють настрої, з якими з неї легко виросте большевичка. Вона мрійлива до брехливості, а мрії переважно про всякі розкоші, що ніби-то має, хоч і не може мати. Знати, що в неї вже в дитинстві кипить жадоба до розкошів і заздрість до тих, що їх має. Усіх, хто живе краще від неї, а надто ті, хто не йме віри її мріям, вона ненавидить, хоч би вони і добре ставилися до неї.

* * *

Переходимо до того, що було кращаго у «Житті і революції» минулого року. Перше місце тут безперечно належить трьом оповіданням Івченка «Світляки», «Березневі вітри» та «Па-д'еспань». В усіх них є риса, властива дійсно художнім творам. Вони викликають у читачів значно більше думок і почуття, ніж випливають з основної ідеї та теми твору і дають багато найтонших спостережень, які для звичайних людей залишаються здебільшого непоміченими. По-за ґрунтовною ідеєю цих оповідань, автор показує читачеві такі людські риси і настрої, які може для переведення її і не необхідні та роблять оповідання глибшим, яскравим і життєвим, а дієвих людей живими людьми. Адже люде не автомати, які не бачуть, не відчувають і не роблять нічого по-над те, чого вимагає загальна ідея оповідання. Художне оповідання мусить бути багатим і різнобарвним, як і життя. Художникові тільки потрібний певний такт, щоб не займати тими подорожцями не в міру багато місця та уваги читачів і не надавати своїм героям таких вчинків чи настроїв, які йшли б у супереч з їхньою природою. Цим хистом, який не так часто трапляється, володіє Івченко в високій мірі. Ця властивість і робить його твори дійсно художніми, дарма, що мова в його трохи суха і не так гнучка, в ній трапляються й русизми (напр. «обрамляє») і просто помилки, а описи природи залишають бажати більшої яскравості.

ґрунтовним мотивом усіх трьох оповідань є глибоке зневір'я в житті, в людях, в ідеях і т. д., од якого люде або робляться апатичними, або ж розбещуються морально і дичавіють.

Маруся «Світляків», дочка заможного генерала, перенялася було ідеєю з'єднання з народом в такій мірі, що пішла заміж за селянина і працює, як селянка, але життя помалу розвіяло її мрії і вона кидає чоловіка та виражається до Києва шукати інтелігентської роботи. «Я можу з усім тут помиритися, і з своїм темним, грубим чоловіком, і з селянством, і з тою навалюю роботи, але я ніколи не помирюся, що мою душу забали у темну в'язницю», — каже вона. І далі: — «Село тепер так розкладається, вироджується — самогон, розбишацтво, один одному не вірить, заздрить, краде і нічого святого в душі». Бажання

иншого життя особливо загострюється, коли вона зустріла лікаря, що колись був у неї закоханий. Вона звертається до нього за поміччю. У неї не прокидається кохання до цього лікаря, він так само, як і . она дійшов до цілковитого зневір'я. «Е, не один чорт, чим бути! Ну живу, звичайно працюю, але сказати, щоб мене це захоплювало — ні!», — каже він. Його настрої і його життя, не такі, щоб могли викликати у неї кохання, але вони все ж таки ще дужче підкреслюють в її очах ту «прірву», якою є її життя селянкою. «Невже життя в тім, щоб пройти вітряною хвилею й сліду не залишити», — вихоплюється у неї.

На те, щоб покинути чоловіка, в Марусі ще вистало сили, але зневір'я вже в такій мірі розточило її волю, що коли трапилася маленька перешкода, не вистало кількох копійок на білета до Києва, в неї не стає сили ні пошукати грошей в себе по кишенях, куди нишком од неї поклав лікарь більше грошей, ніж вона прохала позичити, ні повернутися до нього за додатковою позикою, ні нарешті доїхати до першої чи другої станції од Києва і дійти там пішки, вона так знесилена зневірою, що боротися далі не зважає, іде без мети по рейках станції, і коли на зустріч іде потяг, не в силі зійти набік, не кидається під потяг, а не має сили рятуватися і гине.

В оповіданню «Березневі вітри» професор видко давно вже живе без віри і без мети. Він рятується від свого зневір'я та байдужости до всього родинним життям, коханням до жінки. Для неї, за-ради того, щоб бути коло неї, цей стриманий зневірений без мети «трохи у футлярі» чоловік живе й працює. Та, коли його покинула жінка, він втрачає цілком інтерес до життя, ні його професура і ніяка діяльність відтоді його не цікавлять, він іде босякувати, не падає до босяцтва, а робиться босяком з наміром, навмисне: «Треба, знаєш, озвіритися, омолодитися звіром», — пояснює він своє рішення молодому приятелю. Але так могло статися тільки тому, що, дарма на науку, у нього не було за душею нічого йому дорогого, опріч жінки.

В оповіданні «Па-д'еспань» курсистка Цимуля зійшлася попереду випадково, власне без кохання, а під хвильовим впливом жаги з студентом Дрогоздою. В тім, як те сталося, вже помітно, що вона, власне, не відчуває вартости кохання, яке нормальні дівчата в нормальних умовах, не залежно від того, як вони ставитимуться згодом до своїх родинних відносин, відчувають як щось найважливіше в своїм житті; а як вона з природи не менше чутлива од них, то її легковажність в цьому треба ставити на карб тим умовам, серед яких вона живе, і тій байдужості усіх до всього, що вони викликають. Незабаром побачивши, що її чоловік є власне дикун і звір, вона знеохочується до нього і в неї починає заплітатися новий роман з другим студентом Ковченком. Але й цей зневірений в вартості чого-будь на землі, і, коли вона, шукаючи в його співчуття до своїх сумнівів і журби, каже: «мені просто страшно! Коли найближчі люде загризли б один одного, на кого ж тоді можна опертися», — Ковченко «глузливо поглянув на неї і сказав: а що таке люде? Це просто егоїстичні черстві тварини. Та що я з ними панькатися стану? Чорта солоного!»

А сам він насамперед такий, якими визнає люде, і саме так поста-

вився і доЦимулї та зразу ж і одкинувся від неї. Це не кидає її в роспач, але ще збільшує зневір'я, зародки якого і так в неї були. Під його впливом вона хоче покинути університет, іти робити на фабрику або забитися у глухе село.

Опріч цих головних осіб подає Івченко в «Березневих вітрах» додатковий тип старого цїника, зневір'я якого виявляється у глузуванню з усіх та з усього. Ось його розмова з молодим поетом. «Тоді для чого ж жити, папаша?», — питає той. — «А вам треба знати, синок?». — «Ну, так же не можна...», — «А хто-небудь знає?». — «Вам закортіло ідеологійки свіжої? Теперішня трохи вже припала цвіллю?», — і в цих словах чути безмірне презирство до усіх ідеологій, які б вони не були. І далі — «чи я вірю? А на що мені віра?».

Той самий тип цїника і у Слісаренка в оповіданню «Мій брат».

Які причини прищеплюють людям це зневір'я, самі автори цих оповідань, може, і не знають, а може над тим не зупиняються та все, що ми знаємо про життя на сов. Україні, що вичитуємо з газет, з розвідок, з белетристики совітських письменників, таки досить пояснює кожному неугередженому ті причини: життя бідне, здичавіле, завмірають духовні інтереси, віра в ідеї, до яких тяглися люде, втрачена; на совісті — або злочини або хоч байдуже відношення до них і над усім цим тяжить страх.

Ті кільки побутових (з сучасного життя совітської України) оповідань, що знаходимо на сторінках «Життя й Ревлюція» 28 року самі не можуть дати досконалого пояснення цих причин, та вони не знають і нічого гарного в життю, не подають жадних ясних рис того життя. Щож дивного, що на таким ґрунті росте зневіра.

В оповіданню «Торт» Микитенка читача лякає образ городянського інтелігентського товариства, що аж захилинається від жадоби виграти торта (наче торт — якась диковина). Щоб дійти до того, як же мусліо те товариство підупасти і духовно і матеріяльно! Вражає також показаний в цім оповіданню спосіб здобувати гроші на державні завдання — мошенством. В другому оповіданню того ж автора («Нотом») п'яниця-робітник бевкає високі слова, вимагає поваги до своєї людської істоти і одночасно понижено випрохує у всіх та кожного на пропій.

В малюнку селянського побуту «Бренять осокорі» Складенка сільське начальство до смерти нудиться своєю роботою та розпутствує з нудьги. З другого образку з того ж життя «Весельчанські будні» Лебідя можна побачити і причину такого відношення до своєї роботи. Начальство наказує робити те, що зовсім не відповідає сільським умовам. Виконувати такі його приписи і не можна та й нудно. Сільські урядники їх і не виконують, а тільки з страху перед начальством, як дожидають його приїзду, метушаться, щоб здавалося, що виконують. «Не важно, що написано, а важно те, що стінна газета — це лице села», — каже голова. «Ольяне Ольяновичу», — репетує до голови в останню хвилину один з його помішників, — «та чи ви забули, що в школьному дворі поміщається громадський кнур». В тім же оповіданні не дуже принадними фарбами змальовано і моральний стан селянства. Селянин

обмовляє молодицю, наче жив з нею, а пів села, щоб підтримати сусіду, свідчить неправдиво. Та, коли суд присуджує з його аліменти, обмовник кидається в ноги і ревно кається: «я брехав».

В оповіданню Брасюка «Скривлений посміх» міліціонер забуває свого приятеля, що тікає з-під арешту, бо хоч і знає, що він і нещасний, і покривджений, але боїться відповідати за його втечу.

Шовкоплас в оповіданню «Під час спочивку» подає образки безоглядної жіночої розпусти і то не від жаги і навіть не від пожадливости, а так собі для забавки, бож нема нічого в житті, щоб захоплювало.

З усіх цих образків, окремих куточків совітського життя залишається вражіння, що на совітській Україні не благополучно. Стара ідеологія вмерла, ніхто вже їй не вірить і нею не цікавиться, нова не витворилася. Без ідеї люде не мають для кого чи для чого робити, тим паче собою жертвувати та і самі вони їд такого життя з нудьги гинуть. Переходовий настрій і переходовий час, довго він тривати не може, мусять люде або гинути, або знайти нову правду та за неї боротися.

Зовсім окремо в «Житті й Революції» стоїть цікаве оповідання Борзяка «Записка» — єдине з часів до-большевицьких.

Давній.

Антирелігійна пропаганда в школі на Сов. Україні.

«А хто зблазнить одного з малих цих, що в Мене вірують. тому лучче було б, коли б камінь млиновий повішено йому було на шию й потонув би він в глибині морській.»

Від Матфея, 18,6.

В останній час Наркомос почав дуже активно провадити антирелігійну пропаганду в школі соціального виховання, себ-то в початковій народній школі.

Виключення релігії, як предмету навчання, з курсу школи ще не може служити запорукою того, що діти не будуть виховуватися в релігійному дусі своїми батьками, а тому, на погляд Наркомос'у, школа має бути не тільки арелігійною, але й антирелігійною.

Цю антирелігійну роботу визнається необхідним розпочати в школі, бо вся її структура утворює сприятливий ґрунт для активно антирелігійної роботи серед дітей.

Що діти є найкращий матеріал для антирелігійної роботи, про це одверто висловлюється один з учителів Сов. України: «Нелегко переконати дорослу людину з застиглими, з цілком зформованими думками та ще іноді й сяк-так озброєну стараннями «спеців од богословія», — переконати її в тому, в що вона звикла, в що їй легко хочеться вірити. На все в неї є готові, стереотипні відповіді; від неї відскакують, як від

кам'яної стіни, ваші слова. Інша справа діти, зокрема школярі. *)

З метою використати школу для антирелігійної роботи приймається ціла низка заходів, утворюється навіть «методика» антирелігійної роботи.

Перш за все, програм школи соцвиху так складено, щоб за всяку ціну прищепити учневі матеріалістичний світогляд. В проведенні цього завдання Наркомос не зупиняється навіть перед літературною вісекцією твоїх наших класиків. Так, наприклад, в оповіданні М. Коцюбинського «П'ятизлотник», що вміщено в дуже поширеній читанці «Життя та Слово», ч. II, зовсім викинуто такі слова, як «Господи», «служба Божа», «Великдень» і т. п.

По-друге, до антирелігійної пропаганди в школі урядово притягається вчитель, на обов'язок якого покладається організувати дитячі антирелігійні гуртки, студіювати антирелігійну літературу, боротися з релігійним рухом серед українського населення. Щоб озброїти вчительство відповідним для цієї мети знанням, Наркомос вирішив «включити питання антирелігійної роботи в програм курсів перепідготовки учительства в такий спосіб, щоби подавалося учителів так методіку, як і фактичні знання в цій галузі.» («Шлях Освіти», ч. 5-6, 1928 р., стор. 197-а).

З тою ж метою в програм педагогічних технікумів і ІНО (інститутів народної освіти) введено курс антирелігійної пропаганди, з практичними вправами для студентів (семинар антиреліг. пропаганди).

А для того, щоб учителі та політосвітробітники могли з найбільшим успіхом вести боротьбу з релігійним рухом, наказується їм «пильно придивитись до методів агітації релігійників з метою більшого пристосування антирелігійної роботи до місцевих умов.» («Шлях Освіти», ч. 12, 1928 р., стор. 225-а).

Як бачимо, большевицька влада й тут копіює ті засоби, які за царських часів вживали «місіонери» в боротьбі з сектантами. Нарешті, цілим потоком поширяється серед дітей й підлітків антирелігійна література. Що цій літературі уділяється велике місце в книжній продукції Сов. України, свідчить покажчик «Антирелігійна література», який вийшов у світ цими днями.**) Цей покажчик на 175 сторінках містить в собі матеріал, який вийшов у світ лише за останні роки — 1925-1928. Тут ви знайдете й співанки на антирелігійні теми, і вірші (напр. Д. Бедного — «Новий Завет без із'яна Євангеліста Дем'яна»), і п'єси, і науково-популярні твори і т. д.

Видається навіть часопис «Безвірник» — «популярно-науковий та методичний антирелігійний двохтижневик.»

Але всього цього мало. Діти втягуються в боротьбу взаємно ворожих сил — тих, що вірують в Бога, і тих, що борються з «релігійниками», — вже в школі готуються кадри безвірників; навіть складаються спілки безвірників.

Нічого казати про те, що вся ця «методика» антирелігійної пропа-

*) О. Сергучов. «Релігійні і антирелігійні погляди наших дітей», «Шлях освіти», ч. 3. 1929 р. стор. 27а.

**) «Антирелігійна література». Упорядкували К. Омельченко та А. Шагора. Х. 1929. 175 ст. 75 коп.

ганди в школі робить свою згубну роботу в дитячій душі. Про це свідчить між іншим той анкетний матеріал, який подає в своїй згаданій статті О. Сергучов.

Автор перевів анкету в справі вірування дітей серед школярів шостого та сьомого років навчання, числом 131-135 дітей.

За соціальною ознакою діти здебільшого (до 90 відс.) належать до залізничного пролетаріату однієї з станцій при невеличкому округовому місті. Діти мали анонімно — в писемній формі — подати відповідь на декілька запитань, а крім того опрацювати, за власним бажанням, одну з 8-ми тем, що було запропоновано вчителем.

Ось дані анкети:

Вірить у Бога — 37% всіх учнів,

Ходить до церкви — 18% » »

Мають дома ікони — 67% » »

Має в себе хрестика — 10% » »

Тяжко судити, оскільки діти були щирі, подаючи свої відповіді, бо хоча анкета була анонімна, однак діти, гадаю, не були певні в тому, що учитель не пізнає їхнього письма. Отже, припускаю, що і тут діти додержувалися тої-ж тактики, як і при усних запитаннях: «тільки тоді, коли на очах перед ким у школі, то кажуть, що не ходять до церкви.» (ibid. стор. 33-а).

В кожному разі треба дивуватися, що при всіх зусиллях школи знищити в дитячих душах віру в Бога, більше ніж третина дітей одверто висловлюється, що вірить в Бога.

«Скажіть, — питає в своєму утворі одна з релігійних дівчат, — хто ж тоді утворив усю природу, коли не Бог?» — «Хто світом керує? Хто приносить щастя людині? — питає друга дитина. Третя бачить у Богові «силу»: «є якась сила.» (ibid. стор. 30-а).

Але більшість дітей визнає себе «безвірниками.» Один хлопчик висловився так: «а тепер я не вірю ні в Бога, ні в чортів, ні в що.»

Автора згаданої статті особливо радують ті молоді безвірники, які гадають, що «прийде час, коли ні одна людина не буде вірити в якусь велику силу й Бога.» Свою статтю автор закінчує так:

«Думаю, що весь попередній наш виклад дозволяє й нам поділяти цю певність.»

Отже школа Сов. України, провадячи антирелігійну пропаганду серед дітей, калічить в «малих цих» душу людську, бо нищить разом з вірою в Бога й віру в те духовне, ідеальне, чим жие людська істота та відрізняється від іншої тварини.

Однак на цьому шляху школа Сов. України не може похвалитися значними успіхами, бо проти заходів сов. влади в шкільній справі відважуються тепер виступати не тільки батьки, але й учителі, що ще зберегли в собі «живу душу.»

Про внутрішній крах совітської школи на Україні знаходимо одверті признання на сторінках сов. преси за останній час, і це служить зайвий раз кращим доказом того, що ідею не переможе й багнет.

Ст. Сірополько,

Десять день в Іспанії.

I.

Є на світі багато люду, готового переконувати всякого охочого слухати, що Ліга Націй є установою може й не шкідливою, але у всякому випадкові зайвою і некорисною, але треба сконстатувати, що журналісти, при ній акредитовані, до числа таких скептиків не належать.

І дійсно, кожний журналіст, що дістав за допомогою Ліги безкоштовно білет першої класи на 4000 кілометрів подорожі по Іспанії не міг не згадати добрим словом Вільсона зо всіма його чотирнадцятьма пактами і не подякувати йому за цей винахід. Хоча журналістові подорожі і не в дивовижу, але все-ж можливість побувати на батьківщині Дон-Кіхота, в цьому казковому краю, де східня культура зустрічається з західною, де геркулесові стовпи були колись найдагльшим кордоном культури світової, привабила багато охочих, і всесвітня преса була надзвичайно повно заступлена на мадридській сесії Ради Ліги Націй. Ті, що поїхали, дійсно, не розчарувались в своїх сподіванках. Іспанія в дійсності показала чудовим і надзвичайно цікавим краєм; рівно-ж і загально-відомі описи цього краю показалися на місці неправди. Ми і казковими, ніби-то описувачі навипередки старалися підкреслити все дивне і надзвичайне, по ишаючи на боці всі оригінальні буденні властивості і загальні прикмети цього милого і надзвичайно близького слов'янській душі народу.

Але не дивлячись на це, справедливість примушує відмітити, що край, де спіють померанчі, зустрів нас досить холодно. Якісь крижані гори, якісь десь і від чогось відірвалися і кудись пливуть, як кажуть метеорологи, вплинули і на горяче підсоння Іспанії, вкривши Піринеї снігом і заохолодивши так знамениту Ронсевальську долину, що всякий мавр там би напевно замерз.

Але ось полишаємо Піринеї і все довкола змінилося. Свіже тепле повітря, що долітає з розкішних ланів та узгір'їв, вкритих молодим корковим дубняком, заповнює вагони і зразу змінює на краще настрої перемерзлої публіки.

Їдемо долинами гарного мальовничого краю, що надзвичайно відрізняється від інших країв Європи, які більш-менш все подібні один до одного. Тут все інше. Інша структура гір та скель, інші дерева, інші гатунки культурних рослин і нарешті червона, як у Бразилії, земля примушує згадувати за митичну Атлантиду, що ніби-то колись з'єднувала ці два краї. Не видно тут ні гамірних авт, що рясно вкривають шляхи Франції, ні могутніх німецьких коней, рідко попадаються воли, а всюди панує — у дворі, на полі і на дорозі спокійний і помалкуватий осел, що часто несе на своїй мізерній спині вантажі, які не під силу і здоровому коневі.

Ми вже давно полишили край басків і їдемо Кастилією, самим серцем Еспанії. Перше, що впадає до ока випадковому мандрівникові, що досліджує край з вікна вагону, це — рідкість і бідність населення.

го тяг годинами летить узгір'ями або долиною і лише де-не-де промайне оддалік нагромоджена купа каміння, де лише досвідчене око зможе впізнати село або невелике містечко. Значно частіше замаячать на самітній скелі могутні мури старого лицарського кубла, де хоробрі гідальго ставили колись опір навалі невірних, доки сила землі не перемогла остаточно зайдів.

Але коло села промайне поблизу, то око встигне оцінити надзвичайну відданність цього люду своїй рідній культурі. Ширококрисі капелюхи чоловіків, мантілі і гребінці жінок, збруя ослів та мулів ясно оздоблена стрічками та штучними квітами, — все це вабить і заспокоє око, звикле до піджаків, краваток та до уніформованих і невиразних європейських капелюхів.

Але село промайнуло, і знов безконечні лани і сіножаті, отари овець та череди корів, а по-між них де-не-де мальовниче відіб'ється на могилі струнка вирісowana сілуєта знаменитого еспанського бойового бика.

Тим часом не вдається придивитися ближче до тубільців, бо у вагоні повно німців, що говорять про свої купецькі справи, а коли і хвалять Іспанію, то лише за те, що тубільці не люблять гендлювати і дають їм повну можливість як найширшого виживу.

Після низки майже середньовічних міст, після гнітючого масиву Ескоріялу, що тяжить над маленькою залізничною станцією, від якого віє століттями і століттями, панорама Мадриду вражає своїм несподіваним модернизмом.

Ще далеко до того, як потяг спиниться під гостинним склепінням північного двірця, маячить по обрії мало не 20-поверховий будинок палацу преси і ще з півдесятка подібних до нього хмародропів, що їх сьогодні не знайти в жадній європейській столиці, а далі бачимо рівні широкі вулиці, підземні шляхи, надзвичайно, взірцево урегульований рух, розлогі площі, прикрашені гарними фонтанами, та розкішні сади. Такий є образ сучасного Мадриду.

Дійсно, Мадрид це єдиний в Іспанії кавалок Європи, а можливо навіть і Америки, а все-ж, не зважаючи на це, імпазантний поліцейський часто піднімає вгору свою білу палицю і спиняє рух трамваїв, авт і автобусів, щоб пропустити сивого, каплоухого осла з двома кошами, повними розкішних овочів на спині, де також знайшла собі вигідне пристановище молода іспанка, з парою чорнявих, обшарпаних дитинчат. Або замітимо, як високо над хвилею авт, красується свідомий свого значіння правдивий нащадок Дон-Кіхота, худий і довгий гідальго, на не менш кістявому коні, що їде за сто, а то і двісті кілометрів відвідати «сусіда» дідича.

Але, так би мовити, європейськість Мадриду це є лише перше вражіння недосвідченого туриста. Як тільки окунешся у жвавий рух своєрідного іспанського натовпу, як тільки зазнаєшся з кількома аборігенами, то стає зараз же зрозумілим, що тут все своєрідне і що тут не шукати звичайного зафіксованого шаблону, що скував інші столиці Європи.

Треба бути дуже досвідченим мандрівником, щоб, опинившись несподівано якимсь магичним способом у центрі великого міста, зразу определити, в якій державі знаходишся, але не те в Мадриді. Досить поглянути лише на той рухливий та веселий натовп, що в день і в ночі заповнює вулиці, кинути оком на однуку в світі, незвичайно струнку і граціозну поставу жінок, убраних, як одна, в мантильї і з нерозлучним повівалом у руках, досить почути характерно пронизливий і отчайдушний крик перекупки, що нишпорить по-між натовпом з рибою або овочами, що так не пасують до її королівської постави, щоб зразу вирішити питання, в якій країні ви єсте.

Але пізнати, це ще не значить зорієнтуватись в надзвичайно своєрідному іспанському життю, а той, хто до того не розуміє місцевої мови, мабуть почуватиме себе просто як в Хинах.

Склепи та бюро відчиняються тут щойно в 10-11 годині, а з 1-ої до 5-6-ої перерва, за те все відчинено до пізнього вечора. Сила кав'ярень барів, переповнених найріжноманітнішими закусками та напоями, приваблює публіку, але щоб знайти звичайну ресторацію, треба добре попоходити.

Зрештою ви все-ж знаходите потрібне і заходите до одної з цих гостинних установ, але не встигли сісти, як хтось обережно бере вас за ногу і не питаючи зачинає чистити черевики. Взагалі це чищення є просто якоюсь манією у іспанців, на загал не дуже то охайних, і побік цих, так би мовити, приватних підприємців, що хапають вас за ноги на вулицях та по кав'ярнях, на кожній вулиці є ще пара установ, де десяток або й два чистильників очікують жертв і де часто за браком інших клієнтів кожною вашою ногою займається інший фаховець.

В барах подають згідно з краєвим звичаєм, не питаючися ваших смаків. До чарки кон'яку служать зелені оливи, до вермуту додається кавалок оселедця чи черепашка, до пива — рак або й спрут; все це без хліба і все так смачно зроблено, що навіть знамените рагу з білих шурів викликає захоплення чужинців, доки, звичайно, не довідаються, що їдять.

Але чужинець, що знає мову і має кілька добрих знайомих, скоро зачинає почувати себе вельми добре і надзвичайна, чисто орієнтальна гостинність і щирість тубільців скоро викликає почуття гарячої приязни до цього краю.

Мих. Сремів.

Пам'яті Є. Чикаленка.

I.

Лист зі Львова.

Ще 16- липня с. р. по 3-х спільних засіданнях пошастило Управі Відділу Т-ва УЦК у Львові зорганізувати ширший організаційний комітет для вшанування пам'яті в Бозі почившого на чужині в Празі 21 червня 1929 р- видатного діяча, великого патріота і мецената Євгена Чикаленка. На писані запрошення Відділу Т-ва УЦК зголосилися представники інституцій, які в тій чи іншій мірі зобов'язані свідлії пам'яті небіжчика, а саме Академічний Дім, Т-во прихильників Освіти, Т-во «Просвіта», Т-во «Луг» і Відділ УЦК, як ініціатор. Обрано президію у складі — п. п. д-ра Старосольського — голови, М. Євтушенка — заступника і Вол. Федорчака — секретаря, яким і доручено неодмінно в сороковий день смерті відправити панахиду по небіжчикової, а в-осени, себ-то, по літніх феріях с. р. улаштувати святочну академію. Панахида за всяку ціну мала б бути співана українською мовою.

Тоді ж піддаю думку про необхідність увіковічення пам'яті Є. Чикаленка збудуванням пам'ятника, підкреслюючи, що майбутня Сільсько-Господарська школа мусить бути школою імені Євгена Чикаленка. В тій цілі доручено президії зайнятися доповненням організації представниками усіх українських інституцій та організацій. І так доконано. Ведуться пертрактації з Науковим Т-вом, Т-вом «Просвіта», о. Сапегою і ин. До митрополита Діонісія летять телеграми з плачею відповіддю. Рад. Купчинський на алярі перекладає панахиду, тупаючи руками й ногами, муштрує хористів, які ніяк їх можуть навикнути до православної, сумної, як півня осінь, гармонізації.

Праця йде. Периметер сковується, а преосвященний затяється і навіть оплачених десяти слів не хоче висклати. Час летить, акад. Студийський не хоче прийти на засідання, бо б'ють громи, бо засідання одбувається в помешканні П. Холодного, головноуповноваженого п. Андрія Лівницького.

Знову пертрактації і знову засідання. На цей раз вже в кабінеті акад. Студийського.

— Не хотіла гора прийти до Магомета, то Магомет прийшов до гори. Радять.

Неділя, понеділок і вівторок промайнули безжурно, а десята година вечора 30.VII рішає долю цілої справи. По одержанню повідомлення о. протопресвитера Пашевського з Луцька про його приїзд заряджено панахиду, яка й відбулася 1 серпня 1929 р. заходами того ж таки ширшого комітету вселі Т-ва «Бесіда» (Народній Дім, Львів, вул. Рутівського 22) і яка поклала кінець розбіжностям та політичанству.

Дозволю собі на цей раз спититися де-що більше, бо було б гріхом обмежитися лише звичайним газетярським повідомленням, тим більше, що на такі кудики львівська укр. преса не скупилася. Є, навіть, із світлинами («Новий Час» ч. 87), а помимо того, як що не помяляюся, найдеться 99 відсотків читачів, які ще і досі не знають, хто був той скромний, але великий на ділі Є. Чикаленко та чого як раз молилися за спокій його душі в приватнім помешканні, а не в церкві. Доказом того, що голо так нехай послужить факт, який мав місце підчас самої панахиди, а саме:

— Пане добродію! Що то за чоловік був той Чикаленко, що панахиду відправляється не в церкві, а в Народнім Домі?, — звертається до мене скількох ураз.

Безумовно з-за браку часу я не міг як слід висвітлити їм особи Чикаленка, а рівно ж і самої справи, але тим разом з клопоту виручали мене жалібні летучки ширшого організаційного комітету, які разом з клепсидрами вже 31. VII розіслали по всіх українських інституціях, заклинаючи всіх, в кого

Панахида по бл. пам. є. Чикаленкові у Львові I.VIII.

б'ється українське серце на панахиду по великому громадянину. Роздаючи їх я додавав: це той, що побудував Академічний Дім, допомагав Науковому Товариству ім. Шевченка...

«Це тебе, великий український народе, хай не дивує! Небіжчик був православного обряду і, як українець, заслужив і а відспівання по ньому панахиди в українській мові, на що не погодився теперішній парох православної церкви у Львові о. Сапєга... Замість обурень спішіть сповісти свій обов'язок, а осуд передаймо історії. Історія — судія жорстокий!»

Так спокійно, по божему, взивали ініціатори вдячне укр. громадянство до спільної молитви за душу людини, яка все своє життя і дорібок віддала на добро свої батьківщини, допомагаючи щедрою рукою науковим інституціям, укр. студентській мелоді, політичній пресі та іншим чинникам визвольних змагань.

Історія — судія жорстокий! Хай судить вона, а ми молимося в найманих хатах. Чи ж не іронія і чи судитиме той жорстокий судія в майбутньому, коли в процесі боротьби за укр. церкву не було б правдиво висвітленого акту обвинувачення, не було б суворого прокурора? Ні, бо той же о. Сапєга скаже: я міг би, відслужити сам, я хворим не був. Тим більше, що ані п. Євтушенко, ані Малинівський, ані Антіїв не можуть заперечити того, що о. Сапєга давав церкву. Церкву то він давав, але не погоджувався на відправу панахиди о. протопресвит. Пашевським. Він хотів служити сам, але не в українській мові, а так як умів, по слов'янському, з московською вимовою.

Безумовно, що за таку комбінацію представники ширшого організаційного комітету не пішли. Вони вірписали резолюцію митрополита Діонісія написану на нашій телеграмі з оплаченою відповіддю, яка звучить: «настоятелю Львовскаго прихода о. протоіерею Сапєгѣ на настоятельское усмотрѣніе» і відійшли з твердою постановою відправити панахиду в приватнім помешканні.

А тепер де-що про панахиду, бо відбуто її дійсно величаво, не дивлячися

на те, що не була вона задалегідь оголошена в пресі. Панахиду відправляв при провізоричному вієгарі, пристроєнім у великій салі Т-ва «Українська Бесіда» о. протопресвітер Павло Пашевський з Луцька, який при кінці виголосив коротку річеву і глибоку змістом проповідь на тему, «свою Україну любіть, бо время люте». Закликаючи учасників до єднання, взивав голова козацької церкви любити свою батьківщину так, як любив її Лебідчик. Мішаний хор, під орудою рад. Гупчівського, відспівав бездогано в українській мові цілу панахиду, чим самим дав можливість почути знову правдиве ридання української молитви. По при всі перешкоди та не відповільне оголошення всі три салі «Бесіди» були виповнені по береги. На цей раз не пайшлося у Львові ні одного емігранта, який своєю участю не звеличав цих сумних обходин: Були заступлені представниками майже всі центральні укр. установи, а між ними сен. М. Галушницький, проф. П. Холодний, Ол. Кузьминський, акад. М. Возняк, акад. К. Студинський, др. Т. Бурачійський, проф. др. І. Раковський, арт. маляр Ю. Могалевський та преса («Діло», «Новий Час», «Громадський Голос», «Народня Справа»), та інші. Почесну сторожу тримали пластуни.

Незабутній добродію, батьку Євгене Харламовичу! Не судилося тоб ще раз глянути на свої золотом ткані лани та славу й волю свого народу, та дай Боже побачити їх твоім братам та дітям, а тобі, батьку, дай Боже щастливий шлях в новім крашім світі.

Я. Г.

II.

Лист із Ковеля.

Живемо в часах, оповитих серпанком суму, жалоб, утрати визначніших українських національних діячів, провідників нашої визвольної ідеї, борців за краще завтра українського народу.

Недавно ще, лише місяць часу назад, посили ми жалобу по найбільшій національній утраті — споминали 3 річницю з дня смерти бл. н. Симона Петлюри. Ще той сум не розвіяно, як з'являється нова сумна звістка: смерть українського патріота, великого добродія і громадського діяча — Євгена Х. Чикаленка.

Ніби навмісне український парід поставлено по-за рямцями людської радості, утіхи і вся наша буденщина затьмарена негодами, сумом оповитими подіями, що викликують в серцях наших душевний і психичний цепокій.

Нехай паризькі стріли, відібравши ягиття св. пам. Симонові Петлюрі, принесли українському народові невимовний сум, величезну втрату, однак ті стріли, як і кожна утрата чоловіх національних працівників, ще міцніше об'єднують українські лави та міцніше загартовують до дальшої праці на рідній ниві.

Замість радості, утіхи, все частіше лунають похоронні дзвони, відправляють панахиди, улаштовують жалібні академії.

І, хоча покійний Євген Чикаленко в своїому заповіті не бажав, щоб виголосували по ньому промови, складали вінки, українське громадянство м. Ковеля не могло не вшанувати пам'ять покійного панахидою і урочистою академією.

Заходами ініціативного комітету, до якого входили: п. о. Іван Губа, п. К. Стаднюкова, д-р Д. Барченко, інж. В. Недоля, О. Калюжний і інші, а передовсім старанням першого і останнього, в неділю 30-VI с.р. в українській Св.-Благовіщеській церкві м. Ковеля відправлено по Євгенові

Харламповичу парастас, про що за два дні перед тим було оповіщено розплітеними по місті жалібними оповістками.

На панахиду прибуло до церкви багато народу. Хто почував себе членом української родини, той був у церкві і з запаленою в руках свічкою стояв і слухав молитв о. Івана, гарного, ріднього співу українського хору під проводом М. Калинчука і потім патріотичної чуло і промови о. настоятеля, присвяченої згадці про покійного.

Вшанувати пам'ять свого професора прийшли і учні Євгена Харламповича по Укр. Господарській Академії в Чехословаччині, а тепер інженери п. п.: В. Недоля, В. Соვენко, Н. і О. Зубенки та інші. Прибули представники усіх місцевих економічних, кооперативних, самоврядових, громадських, культурно-освітніх, добродійних організацій міста Ковеля, між якими не бракло і товаришів та близьких працівників Є. Чикаленка. Прийшли згадати про нього і ті українські громадяне, що лише чули або читали покійного праці, знали про його діяльність. Багато з присутніх мріяв довідатися може і вперше про цього великого українського добродія, громадського діяча зі слів промови о. Івана Губи, виголошеної ним перед панахидою.

І в цій спільній згадці молитви-панахиді українське громадянство м. Ковеля складало ще один земний поклін людині, що віддала своє майно і себе самого до послуг українського народу, не дочекавшись радісних днів повернення на рідну землю.

А ввечері, того-ж самого дня зібралися українські громадяне у-друге до Т-ва «Основа» на жалібну академію.

Саля Т-ва також була переговорена громадянством.

О годині 8 вечера відрив академію вступило промовою д-р Д. Барченко, який у загальних рисах характеризував українське змагання за незалежність державну, уділяючи увагу провідним ядрам народу — його численній інтелігенції, що несла головний тягар праці і після покладаючи рук і після вигнання на чужині. Коротко згадав про історію, яку, його грацію на культурній й громадській ниві, закінчуючи загально-поширеним між українським суспільством висловом: «великий жаль, що не мали і не мають українці більше Чикаленків.»

Після цього до почесної президії запрошено п. К. Стаднюкову і А. Долуду. Пані К. Стаднюкова, звертаючись до присутніх, пропонує вшанувати пам'ять небіжчика вставанням, що і виконується присутніми.

Далі інж. В. Недоля зачитує реферат.

У довгому, змістовному і річевому рефераті інж. В. Недоля представив слухачам цілу картину з життя і діяльності Євгена Чикаленка. Переповів про молодечі роки, часи науки у високих школах, старший період життя, відношення до українського селянства й робітництва.

Довше проаналізував діяльність покійного, як діяча на культурній, громадській ниві та відзначив великі добродіяства, виявлені у формі видач і допомог, субсидій, стипендій для наукових організацій, закладів, товариств, видавництв; і оповів нарешті революційні часи 1917 року та пізніше емігрування за кордон.

Про останні часи перебування Євгена Х. при Укр. Академії в Чехословаччині прелгелет, як наочний свідок, відмітив у яскравих фарбах умови дійсно невідрадого життя покійного, що очевидно й вплинуло на стан здоров'я завчасно померлого великого українського громадянина.

Реферат зробив на присутніх глибоке враження.

Далі кооператор Платон Доманицький ділиться своїми особистими спогадами про покійного. Дуже цікаві спогади, переплетені як ясними, так і сумними згадками про особу Євгена Харламповича, виблискували у присутніх цілу гаму настроїв, — то ясних, то сумних. Очевидець, близький учасник і співпрацівник з Євгеном Харламповичем у різних т-вах, громадах та й на громадській ниві, П. Доманицький міг подати слухачам багато.

Ділився потім спогадами і пан Андрій Долуд.

Ціла академія, мимо того, що з'організовано її в останній день, пройшла на прочуд добре.

На закінченні А. Долуд в імені президії сердечно подякував присутнім за вшанування пам'яті покійного Євгена Чикаленка.

Довго ще присутні не розходилися, а зібравшись гуртками ділилися своїми вражіннями.

О. К.

З міжвароднього життя.

— Політична конференція в Гаазі. — Виступ англійського делегата Сіоудела.

Весною, як то викладалося на цьому місці, міжнародні наради фінансових експертів під головуваням америганського представника Юнга, після чотирьох місяців намагливої совісної праці, виробила план остаточного регулювання так званої проблеми репарацій, а одпочасно з нею й ліквідації інших наслідків великої війни в західній Європі. Як відомо, план цей складався в кількох основних точок. Експерти означили загальну суму боргу, чого до них не було зроблено; розподілили борг на безумовну та умовну частину; встановили відсоток боргу, який може бути оплачено натурою, усталили річні сплатки Німеччини, а також квоту, яку мала доставати з тих сплаток кожна із заінтересованих держав. Комерціалізацію умовної частини боргу мав перевести спеціально для того утворений світовий міжнародній банк; його компетенції належало б також і переведення усіх колосальних фінансових операцій, зв'язаних з планом Юнга.

Цілий план наради експертів проголосила неподільним, себ-то таким, що його треба прийняти, або одкинути, але не можна було в ньому робити якихось поправок, скорочень чи додатків, бо весь він склався із компромісних рішень, продиктованих максимумом уступок усіх контрагентів. Неподільним мав він бути ще й тому, що хоч про те в глані не говориться нічого, але з його прийняттям зв'язані такі великі економічні й політичні інтереси, як ліквідація міжсоюзницьких воєнних боргів та дотермінове припинення окупації рейнських провінцій німецької республіки антантськими військами.

Фінансові експерти не були офіційними представниками своїх держав. Тому їх рішення, аби бути реалізованими, підлягали ствердженню спеціальної політичної конференції, складеної з представників урядів усіх заінтересованих сторін. Здавалося, що ця конференція, яка й розпочалася в Гаазі з початком поточного місяця, буде лише урочистою формальністю. Бо ж хоч фінансові експерти й були формально незалежними од своїх урядів, але не було тайною, що по всіх важливих питаннях вони порозумівалися з своїми урядами, що їх уступки фактично були уступками держав, що їх устами говорили відповідні уряди. Але не так сталося, як ждалося.

Зачалося це ще з самого місяця осідку конференції. Новий англійський уряд Мак-Дональда запропонував, щоб конференція збиралася в Лондоні, бо, мовляв, голова кабінету хоче бути на ній присутнім, а виїхати та довший час з батьківщини не може. Франція проти Лондона запротестувала й запропонувала збиратися в якійсь нейтральній державі. Пересправи з цього нікчемного начеб-то приводу тяглися досить довго, поки нарешті не спинилися на Голандії, а містом обрано — Гаагу. Пізніше в пресі промайнула звістка, що з боку Мак-Дональда це не було простою примхою, зібрати конференцію неодмінно в Лондоні. Він начеб-то хотів та конференції сам грати першу роль, іби не досталася вона його товаришеві по кабінету

міністрові фінансів Сноуденіві, відомому своїм неуступним, дразливим характером і своєю непохитою ворожнечою проти французів, які він так яскраво виявив ще на парламентських виборах, проголосивши, що Англія має відставати од Франції більшу суму воєнних боргів, ніж вона дістає згідно з ою англо-франко-англійською згодою. Жартуючи, газети додають до тої звістки, що Мак-Дональд тому то й вислав до Гааги на чолі делегації Сноудена, аби помститися на французах за те, що вони не захотіли їхати до Лондону.

Але поведінка Сноудена і цілої англійської делегації в Гаазі не була жартом, бо поставила вона на край прірви як саму політичну конференцію, так і цілу політику замирення західньої Європи, що розпочата була Бріаном, Чемберленом і Штреземаном у Локарно і мала дістати своє наголосне закінчення в Гаазі. У першій же своїй діловій промові, Сноуден, посилюючися на великі жертви, понесені Англією та і її тяжке фінансове становище, зробив категоричну заяву про те, що англійський уряд ні в якому разі не визнає прокладеного конференцією плану Юнга в його цілості і запропонував його переробку. Переробка ця мала б торкнутися розподілу умовної і безумовної частини німецького боргу, німецької платні натурою, розподілу квот між державами-кредиторами то-що. Властиво, з цілого плану Юнга англійський представник залишив незайманою лише означення загальної суми німецького боргу, а решту одкинув, закреслюючи тим цілу 4-хмісячу у роботі міжнародних фінансових експертів, що їй надавали в цілому світі такої великої ваги.

Категорична заява Сноудена викликала такі самі категоричні відповіді з боку, перш за все, Франції, за нею Італії та Бельгії, а наарегії і Німеччини. Делегації вказали держав одноголосно вказали, що вони не вважають можливим робити в плані Юнга які будь-які зміни. І були вони в своїх заявах цілком послідовними, особливо Німеччина. Цілий план Юнга базований на тому, що представники всіх заінтересованих держав зробили максимум можливих уступок, склали максимум можливих для них жертв, аби тільки полегшити для Німеччини тягар її фінансових обов'язків, покладених на неї програєю війною. Кожна зміна в плані Юнга могла йти лише за рахунок Німеччини, збільшуючи як суму її згальною боргу, так і суму її річних сплаток, а в тім плані Юнга, встановлюючи ці суми, мав на оці максимум платіжної здібності і німецької республіки, оскільки взагалі такі речі на довший час надаються людському передбаченню.

Становище конференції стало критичним. Криза поглиблена була ще тим, як то подають англійські газети, що Сноуден людина неурівноважена і на язик не здержлива, хоч і має добре серце. В одній із своїх промов він грубо і неділякато висловився про одного із своїх противників, поважного члена французької делегації міністра фінансів Шерона. Звалялося, конференція буде зірвана, і представники великих і менших держав, що з'їхалися до Гааги з такими надіями, повернуться до дому з розбитими горшками. Такий поворот для де-кого з них був і безпечний не тільки з погляду міжнародної політики замирення взагалі, яку довелось б знову розпочинати, так мовити, з азів, але й з погляду внутрішньої політики їх держав. Так, зрив гаазької конференції був би безперечно тяжким ударом для французького міністра закордонних справ, а тепер, за хворобою Пуанкаре, й прем'єра Бріана. А для німецького міністра закордонних справ Штреземана, як і для цілої сучасної німецької влади, він був би мабуть така катастрофа, бо зводив на нівець саму базу їх старанної і довгої політичної праці, спрямованої на співробітництво та мирне наближення німецької республіки до недавніх воєнних ворогів німецького народу, а також і на звільнення німецьких провінцій од окупації чужими військами.

Ніхто з учасників конференції, навіть і англійці, не мали охоти повертатися з порожніми руками, тому ретельно стали шукати виходу із цієї вулички, до якої завів усіх голова англійської делегації. Для того, поперше, залагодили інцидент Сноуден-Шерона, переклавши вільно за груби вирази на недоконшений переклад на французьку мову, а по-друге, припинили загальні зібрання, передавши справу до ріжного роду комісії та

підкомісії, аби тим самим для делегації з'явилася можливість вести неофіційні закулісові пересправи, які могли б погім уже офіційно стати підкладом офіційних публічних рішень.

В час, коли пішуться ці рядки, не видно ще, на чому стануть учасники конференції, які буде винайдено компроміси, аби ціла справа не пішла димом. Але мабуть щось таке буде знайдено. Як подає преса, посередництво між головними противниками — Англією та Францією — взяли на себе Бельгія і Японія, які, аби подати другим добрий приклад, проголосили, що вони готові піти на певні фінансові жертви. В тому самому напрямі висловився фразузи, а для того, аби й Німеччина також дістала певної волі до жертв, Аристид Бріан мав приобіцяти дотермінове і то скоріше, ніж про те міркувалося раніше, звільнення рейнської окупації. Виникли також думки, аби одкласти цілу конференцію на осінь з тим, щоб відповісти їй вже після того, як відбудеться чергове засідання Ліги Націй. Під час женевських засідань можна буде домовитися про всі політичні питання, після чого, легше можуть бути вирішені й усі фінансові проблеми, так гостро пред'явлені Сноуденом на поточній конференції.

Німецьку делегацію на конференції в значній мірі складено із соціалістів. Явна річ, виходили при цьому з тої думки, що соціалістам легше буде порозумітися з їх англійськими товаришами Сноуденом і Гендерсоном, що в Гаазі може утворитися, так мовити, спільний соціалістичний англо-німецький блок. Коли такі надії були, вони розвіялися у повітрі. Виявилося, що приналежність до того самого 2-го Інтернаціоналу не означає ще спільності думок, коли справа йде про практичні питання та про чисто практичні інтереси. А перед очима англійської делегації стояли лише англійські інтереси, іншими вони просто негували.

Німеччині тяжко платити більше, ніж то зазначено у плані Юліга? Можливо, але Англія мусить дістати стільки, скільки вказує Сноуден і наскільки вона має формальне право. Франція потерпіла од війни найбільше, поклала найбільше жертв? Безперечно, але Англія також має жертви, і хоче, щоб її жертви було оплачено, а про французькі хай дбають французи. Коли платити Англії стільки, скільки хоче Сноуден, малим державам майже нічого не залишиться. Так, але це Англію не обходить, а ті держави хай самі про себе подумают. Спроктований міжнародний банк має дістати 56 мільйонів на організацію міжнародних боргових сплаток, хай дістане половину. А до того мусить він мати місце осідку в Лондоні, бо інакше факт його існування і праці може пошкодити інтересам англійського банкового промислу як німецькі сплатки натурою уже шкодять англійській індустрії та англійському світовому торгу. і т. и.

Усі поправки й додатки Сноудена на конференції продиктовані нерозумінням європейської солідарності, не ідеєю інтернаціональної співпраці, як то можна було сподіватися од державного мужа, що вважає себе соціалістом, а чисто егоїстичними інтересами Англії, — не робітничої тільки класи, як до того привикли континентальні соціалісти, а цілого англійського народу, цілого національного комплексу Англії. Тому то в Англії Сноуден із своїми вимогами на конференції не зостався самотнім. Його неспайно ж підтримав од ліберальної партії Ллойд-Джордж, а до певної міри й консервативний міністр фінансів Черчіль, що перебуває зараз у Канаді і звідти подав свій голос на користь свого трудового наступника. Егоїстична національна, навіть націоналістична, політика близька серцеві кожного т. зв. середнього англійця; зрозуміле йому й те становище «близькучої самотності», на яке став Сноуден на конференції в Гаазі, і тому годі чекати, щоб в Англії виникли якісь протести проти його поведінки проти континентальних держав.

До того ж представник трудового англійського кабінету нічого нового од себе не додав, бо ж егоїстична політика та «близька самотність» на міжнародній арені були англійською традицією на прогязі цілого XIX стол. Традиція ця була утворена консерваторами, перервала епохою Аптанга та великою війною, і тепер знов відтворюється руками Labour Party.

Поведінка Сноудена на політичній конференції в Гаазі лише перший

крок до того відтворення. Крок, що правда, іє дуже щасливий, але це нічого ще не означає. Бо ж друга англійська традиція говорить: коли щось добре не пошастило зробити одній партій, її працю докінчить за неї друга. Виступ Сноудена на міжнародній арені означає собою момент перелому в англійських настроях що-до континентальних справ. Англія начеб-то одходить од Європи і стає на бік. Які можуть бути від того наслідки для Європи і для самої Англії, говорити зараз звичайно ще не час.

Observer.

З преси.

Питання про молодь та про дітей тепер модне на сов. Україні. В зв'язку з недавнім з'їздом комсомолу та злетом піонерів, газети совітські про це питання дуже багато говорять. «Комуніст» (ч. 165 з 21. VII с. р.) в істеричній статті — «Ближче до комуністичного дитячого руху» — б'є на гвалт. Де ж пак:

«Широкі партійні маси іє зв'язані з комдитрухом і не допомагають юним піонерам у їхній роботі. Профспілки та громадські організації стоять осторожь од піонерського руху...

«А тим часом ворог не спить. Останнім часом ворожі нам елементи посилюють свій вплив на дитинство (ростріл оригіналу. Ред.). Йоді вони навіть одривають частину дитинства до свого контр-революційного табору, до табору дрібно-буржуазного. Що це так, яксравно стверджує матеріал окрпарткому Шевченківської округи, де відкрито антирадянські дитячі організації «сентябристів», яксравно шовіністичні, українські групи».

Спинившися далі на антисемітських настроях та їх проявах серед дітвори, урядовий офіціоз угрунтовує свої твердження та подає ще й такий факт:

«Яксравим покажчиком прориву на ідеологічному фронті в системі соціального вихованія дітей може бути виданія старих Андерсенових казок, що іаскрізь просякнені буржуазною ідеологією.

«Усе це свідчить, що класовий ворог активно бореться на ідеологічному фронті з пролетаріатом і силкується іасупати розгорнутим фронтом, прелазячи у всі шліци нашого господарського й культурного життїя; коли іаскокомне може взяти, починає точити, як шашель».

І це в результаті 10-тилітньої розкладової праці доводиться окупантам не тільки констатувати наступ «контр-революційного табору», не тільки викривати «яксравно шовіністичні українські групи», оті організації «сентябристів», але вже навіть Андерсенових казок лякатися. Що й казати, ворог справді страшний.

* * *

На 5-му міжнародньому конгресі інвалідів та б. комбатанів (СІА-МАС), що на початку серпня відбувся у Варшаві, ухвалено протест

цієї організації, яка охоплює комбатантів більшості європейських країн, проти окупації України й Кавказу. В нарадах конгресу взяла участь і делегація б. вояків армії УНР. З «Głos-u Prawd-» (ч. 215 з 8. VIII), докладніше довідуємося про це.

«Українська делегація зголосила по-між иншими свій внесок в комісії миру, звертаючи увагу конгресу на брутальну окупацію совітськими військами України і країн Кавказу, пікреслюючи одночасно, що без визволення тих країн од совітського ярма умиротворення Сходу Європи не можливе. Комісія, прихильючися до внеску укр. делегації, ухвалила резолюцію, в якій виявляє співчуття до поневолених насильством України й Кавказу, запевняє її поневолені народи в своїх симпатіях до них і закликає делегатів інвадських організацій всіх країн, щоб вони, працюючи в душі ідеалів Ліги Народів, привернули увагу опілії своїх країн до тяжкого становища України й Кавказу під окупаційною владою совітів. Резолюцію ту прийняв пленум конгресу».

Як бачимо, наші військові хоч і склали на час свою шаблю, але не припиняють праці, привертаючи увагу товаришів по зброї з інших держав до становища України, визвольних змагань укр. народу та конечности в інтересах сталого миру відновлення укр. державности. Приємно констатувати, що ті прямування зустрічають признання на міжнародньому ґрунті.

* * *

Порушено укр. питання і на останнім пленумі Екзекутиви Соціалістичного Інтернаціоналу, що відбувся допіру в Цюриху. Зібраних непокоїла примара війни на Сході Європи. При обміркуванні способів, як її уникнути, зустрілися дві протилежні тези: російська — стара «єдина-неділима» і українська та грузинська — самостійність визволених націй Сходу Європи. Подаючи перебіг нарад Екзекутиви, «Діло» (ч. 179 з 13. VIII), пише:

«Розуміється такої складної проблеми соціалістичний Інтернаціонал без попереднього студіювання ситуації в СРСР не міг не тільки рішати, але навіть і обговорювати. Всі члени Екзекутиви визнають, що по-між усіма проблемами на Сході Європи найгосрніше стоїть українське питання. Чеський соц. дем. сенатор Соукуп висловився, що від правильного вирішення укр. проблеми залежать доля миру у цілій Європі: він назвав українську справу — світової ваги проблемою».

По обміркуванню питання, в якому взяв участь і представник української соціал-демократії, ухвалено було для вивчення національних відносин на Сході Європи обрати комісію з 5-ти: О. Бауера (Австрія), Дебрукера (Бельгія), Соукупа (Чехословаччина), Адлера (секретаря Інтернаціоналу). П'ятого члена комісії мають призначити англійці. Ця комісія, порозумівшись з делегатами соц. партій Сходу Європи, має подати своє справоздання на обговорення найближчого пленуму Екзекутиви.

«Ця комісія, — зауважує «Діло», — буде мати велике значіння для міжнародньої політики на Сході Європи. Це в перший раз пред-

ставники міжнародного соціалістичного руху самі визнали за необхідне ближче простудіювати так порівнюючи мало з'яйому проблему Сходу Європи».

* * *

«Українцы должны отказаться от своих центробѣжных стремлений или должны быть уничтожены: третьяго исхода нѣтъ».

Так надзвичайно просто і радикально вирішує українську справу «Народная Газета» (ч. 18. з 3. VIII), орган «Русской народной партіи на Словакіи». Вона згадавши про

«украинскихъ погромщиковъ а-ля Петлюра, Мазепа и разныхъ другихъ атамановъ разбойническихъ шаекъ»,

ставить завдання перед собою дуже виразно:

«мы должны искоренить изъ нашей среды слѣдователей (!) украинскаго сепаратизма».

Що ж, рецепт не новий. Складено його по давньому зразку — «вырвать съ корнемъ». Та як не пощастило з ним Російській імперії з усім могутнім її адміністративним апаратом, то куди вже новоявленим «русскимъ патріотамъ» із Пряшева! Тим паче, що завдання їхне трохи складніше. Їм доведеться почати «искорененіє і уничтоженіє» з власних дітей. Адже підкарпатська молодь на останньому з'їзді виразно заманіфестувала свою відданість справі національного відродження українського народу.

* * *

Тим часом і російська еміграційна преса зацікавилася Підкарпаттям, де останніх могилок москвофільства не застрах, а за совість підтримують у їхній анти-національній роботі російські емігранти, що густо обсіяли нещасний край. В «Рулі» (ч. 2648 з. 13. VIII с. р.) знаходимо статтю—«Чѣмъ мы не интересовались». Підкресливши «русскій» характер краю та відданість населення «русской идеѣ», авторь несподівано признається:

«Через те, що підтримувати знання «русскаго языка» приходилося виключно по книжках, і тому, що закони наголосу в «русскій» мові дуже складні і багаті на виключення, то навіть і найосвіченіші з карпаторосів «русскаго» наголосу не подужали». («Руль» ч. 2648).

От тобі й мавш! І край «русскій» і народ «русскій», а «русскаго языка» мусить учитися. А до того ще й навчитися не може.

Автор сам наводить зразки, як добре засвоїли московську мову на Підкарпатті навіть найосвіченіші люде.

«Духнович замість «чувствительное сердце» пише «чувственное сердце». А Павлович, обороняючи російську мову, говорить про неї, як про «матерный языкъ».

Що-що з російської культури, а останній термін, то справді таки пускає коріння і серед інших народів. Не дурно в нас матірну лайку звуть московською.

* * *

В хроніці цього числа читальника вразить прикра новина з України про нову низку арештів українських патріотів. Подаючи цю звістку, «Возрожденіє» (ч. 1535 з 15.VIII) додає од себе такі шляхетні й граціозні коментарії.

«На папері всі «вожді» (совітські), звичайно, визнають формулу — «вплоть до полного отдѣленія». Але на практиці і вони розуміють, що «самостійність», коли вона виходить по-за межі борщу і вареників, дуже близька до державної зради».

В усьому тоні замітки почувается прихована радість. Московські емігранти, настроєні антисовітськи, що боряться з большевицькою владою в себе вдома, вітають нові заходи ГПУ, скеровані проти українського «сепаратизму». Совітське ГПУ і анти-совітська еміграція московські служать одній справі — «общерусскому дѣлу». Ріжниця хіба в тім, що там, у Москві ГПУ працює во ім'я цієї ідеї, а тут, у Парижі в редакції «Возрожденія» солодко сплять і сняться їм дивні, привабливі сни: ті часи, коли можна було українське питання збути презирливо гопаком, горілкою та широкими штанями. Справді-бо, оця «самостійність по-за межами борщу та вареників» хіба це не те уславлене Тургенівське — «граю, граю, воропаю?» Та трохи смішно по роках революції, існування української держави, сидячи в Парижі, говорити про «государственную измѣну» в Києві.

**

Недавно оце відбувся другий військовий переліт інструкторів шкіл повітряних військових сил робітничо-селянської червоної армії. Описуючи прийняття авіаторів у Харькові, «Комуніст» (ч. 170 з 27. VII) пише:

«Роздавали призи і по черзі вставали з місця переможці — Демідов, Аветіян, Шумов, Юденич, Поспелов, Горошков. Це були типові постаті людей «радянської марки»: широкі вилиці, міцні робочі руки».

Що не український тип являється типом совітським, ми давно вже знаємо, бо самий большевизм у нас явище чуже, що його занесли зайди з півночі, а підтримують на Україні меншості. Тепер до основних фізичних ознак, що по них можна пізнати справжнього большевика, крім тих, до яких ми вже так звикли, додаються ще й риси чисто монгольської вдачі. Наймоднішими зараз у совітів, як бачимо, являються «широкі вилиці», що дають змогу їх щасливому власникові хоч трохи скидатися на класичне обличчя лавопроставляного святого і пророка — Леніна.

Маленький фельетон.

Зачароване Коло.

Сижу без штанів я тай думку гадаю:
Чому я не їду до рідного краю,
Де ходять в лякерках, гагонах, пальто,
Де кожний раює й не тужить ніхто?

Аж — зирк! Листоноша з листом, а у ньому:
«Мій друже, й не думай вертатись додому:
Ми голі і босі. Єдиний в нас сон:
Хоч в драній рогожі втікти закордон».

В. Валентин.

З широкого світу.

— З огляду на ратифікацію Францією договору Мелон-Беражжє в справі урегулювання французького боргу Америці — уряд Сполучених Штатів повідомив французький уряд, про відсуєння її платіжжя за закуплені військові склади до 1 травня 1930 р.

— Французький парламент в екстрординарній сесії 326 голосами висловив довіру новосформованому міністерству Бріана, а також прийняв зменшення бюджетових податків на 520 мільйонів франків.

— Англійське міністерство праці опублікувало за місяць червень такі дані про безробіття: 765.000 цілком безробітних, 356.600 частково; робітників застрахованих — 11. 714.000.

— Лише тепер в силу декрету 15.4. 1926 р. спеціальна совітська експедиція зайняла землю Франца-Йосифа.

— В Америці відбувся конгрес представників 2-х мільйонів фермерів; вирішено заснувати гігантський трест для захисту хліборобських інтересів і збуту продукції.

— 17.VI генерал-губернатор французького Індокитаю вчорашче відкрив канал Соґ-Ікао, що має 53 кілометри завдовжки при глибині 53-метрів і ширині 20-12 метрів; крім того, що канал має велике комунікаційне значіння, він осушив 34.000 гектарів болота.

— Американські літаки Дель, Девсон і О-Брієн побили рекорд літання без спуску, отримуючи все необхідне для себе з літака під час льоту. Вони протрималися в повітрі 420 годів, себ-го 17 з половиною днів.

— Американський суд засудив капітана англійського пароплава «Вестріс», що затопився коло американських берегів в листопаді м. р.

— На початку серпня на Балтійському побережжю Швеції вдарили морози.

— 2 серпня виїхала на кораблі «Дісковірі» під проводом Дугласа Масона полярна англійська експедиція.

— Ален Жербо, французький спортсмен, що сам один на своїй маленькій шхуні «Файр-Крест» переїхав три океани, — нагороджений французьким урядом орденом почесного легіона.

— Відкрилися біржєві операції на пароплавах, що ходять між Європою та Америкою: «Беренгарія», «Левіатан», «Л-Іль де Франс», «Парі», «Франція». Біржєві курси передаються радіотелеграфічно.

— Центральний комітет англійських комуністів опублікував лайливого маніфеста, направленого проти нового уряду Мак-Дональда, що перервав переговори з московськими більшовиками.

— З огляду на збільшення безробіття в Румунії, уряд заходжується коло вироблення проекту обмежень для робітників чужинців.

— Баварський уряд заборонив баварцям купувати автомобілі по-за Баварією.

— Раптовим вулканічним вибухом одної із щільн Етна вбито 2 і ранено 4 туристи.

— Найбільший пароплав «Левіатан» не порушно простояв серед Атлантичного океяну 52 хвилини, щоб дати можливість зробити одній пасажирці операцію апендициту.

— Коло Лондону відбувся конгрес незалежної робітничої партії, лідер якої Макстан суворо критикував новий англійський уряд.

— Бельгійський уряд вислав ірпуу німецьких бойскаутів, що ідучи на міжнародній з'їзд бойскаутів в Англії, дозволили собі в Нью-Порті, викинути імператорський німецький прапор, співати німецькі націоналістичні пісні і загрозувати бельгійській поліції ножами.

— У Варшаві відбувся 5-ий конгрес міжнародних організації бунівших комбатантів та інвалідів. На пропозицію української делегації конгрес прийняв резолюцію протеста проти окупації більшовиками України і Кавказу і доручив делегатам всіх представлених країн звернути в своїй

краях увагу публічної opinii на факт брутальної окупації України та Кавказу Москвою. Україні і Кавказу крім того конгрес висловив свої симпатії.

— Розпочалися турецько-московські переговори в справі зложення торговельного договору.

— В Люблинській в'язниці в Польщі збутувалося 600 в'язнів, в більшості політичних. При усмиренью одного вбито і кількох поранено.

— Німецький дирижабль «Граф-Цепелін» перелетів буь до Америки, вернувся назад, і тепер полетів через Європу на Азію до Японії, куди прибув 20 серпня.

— До шведського порта Тремборга прибуло 900 шведських колоністів, що в XVIII віці були силоміць переселені з острова Даго на Україну московським урядом і що, не витерпівши большевільського режиму, за допомогою шведського Червоного Хреста повернулися до Швеції.

— Сіамська королівська пара прибула на своїй яхті «Магашакрі» на острів Яву. Мета подорожі—офіційна візита генерал-губернаторові Нідерландської Індії.

— В Пільзні відбулося побачення австрійського прем'єр-міністра з чеським м-ром закорд. справ Бенешом.

— Китайська військова комісія по скороченью армії виробила проєкт загальної військової повинности для громадян від 18 до 45 років.

— 2 серпня в Адіс-Абебі ратифікувало італо-абисинського договора.

Хроніка.

З Великої України

— 25-тиріччя музею ім. Т. Шевченка в Києві. Цього місяця минає 25 років існування історичного музею ім. Т. Шевченка в Києві («Пр. Пр.» ч. 179 з 8. VIII. 29).

— Нових 34 академіки ВУАН затверджено колегією народного комісаріяту освіти в Харькові. Затверджено саме: Ігнатівського, Слабченка, Яворницького, Яворського, Возьяка, Колессу, Купала, Тичину, Шурата, Гельдмана, Кравчука, Затонського, Орлова, Паладіна, Любименка, Третякова, Холодного, Богомольця, Вавилова, Леонтовича, Сапегіна, Соколовського, Опонова, Різниченка, Рудницького, Динника, Потопа, Проскуру, Федорова, Кржижальовського, Шліхтера, Семковського, Скрипника і Юриця («Ком.» ч. 160 з 16. VII. 29 р.).

— Бюджет УАН. Президія Укрнауки затвердила бюджет УАН на 1929-30 р. в сумі 1.580.140 карб. 53 коп. («Пр. Пр.» ч. 168 з 26. VII. 29 р.).

— Всеукр. бібліотечна конференція відбулася в Харькові в другій половині червня. На цій конференції розглянули ряд організаційних та методичних питань («Пр. Пр.» ч. 157 з 13. VII. 29).

— У Київській опері. Хор Київської опери вивчив за останній час такі опери — «Джоні грає», «Ніч проти Різдва», «Тарас Бульба», «Самійло Кішка».

«Тарас Бульба», що ним має відкритися сезон, зазнав чимало музичних переробок. До опери введено Лисенкові народні хори й додано кантату «Б'ють пороги» («Пр. Пр.» ч. 171 з 30. VII. 29).

— Успіх кобзарів у Москві. До Києва повернулася з Москви капела кобзарів, де вона з успіхом виступала протягом 2-х місяців («Пр. Пр.» ч. 161 з 18. VII. 29).

— Інститут шляхів у Києві. Держплан ССРСР та спеціальна комісія Совларкому ССРСР ухвалила організувати в Києві інститут інженерів шляхів. При інституті покли будуть такі факультети: рейкових шляхів, безрейкових шляхів, експлуатації шляхів та водного транспорту («Пр. Пр.» ч. 154 з 10. VII, 29).

— Американський професор вивчає культуру України. До Києва прибув 7 серпня американський професор — журналіст Генрі, який збирає на Україні матеріали, що стосуються музеїв, клубів, виставок українського мистецтва то-що («Пр. Пр.» ч. 179 з 8. VIII. 29).

— Всеукр. з'їзд хемиків, що відбувався в Харькові, закінчився 11 липня. Між іншим з'їзд підкреслює, що стан трудової дисципліни на підприємствах хемічної промисловости не можна вважати за задовільний. З'їзд визнає, що ВУК хемиків та округної філії не надавали належної уваги українізації. З'їзд констатує також цілий ряд недоліків у роботі господарських органів

спілки хемиків, кволе керівництво капітальними роботами і т. и. («Ком.» ч. 157. з 12. VII. 1929).

— Закон про ліквідацію неписьменності. ВУЦВК та РНК 3 липня ухвалили спеціальний закон про порядок ліквідації неписьменності на Україні. Цей закон зобов'язує всіх неписьмених від 17 до 35 років навчитися грамоти до 1 жовтня 1932 р. Усі ці особи повинні були зареєструватися протягом липня місяця в сільських та міських радах. Новий закон передбачає кари для осіб, що ухиляться від реєстрації («Пр. Пр.» ч. 154 з 10. VII. 29).

— Податкові пільги дітям науки, техніки й мистецтва. Совнаркомою України постановив надати пільги у прибутковому податковому заслуженим дітям науки, техніки й мистецтва («Ком.» ч. 175 з 2. VIII. 29 р.).

— Большевики уже пішли на село по новий хліб. Не встигли жнєва розпочатися, як уже большевики вислали на села робітничі бригади «на допомогу селянам на час жнєв та хлібозаготівель». У Києві організовано 8 бригад із металістів і залізничників. З Кривого Рогу послано 1 бригаду на Першомайшину і 4 бригади на Криворізькі села. На Волині уже «прашують» 15 таких бригад, на Першомайшні — 8 і т. д. («Ком.» ч. 177 з 4. VIII).

— Закривають церкви. — Президія Київського Окревиконкому затвердила постанову про закриття церков в селах Трирівка, Рясшевського району, Гостролуччя та Старому, Боришнільського району («Ком.» ч. 157 з 12. VII. 29).

— Секретаріат ВУЦВК-у ухвалив закриття Каплунівської церкви у Харькові («Ком.» ч. 160 з 16. VII. 29).

— Секретаріат ВУЦВК ухвалив передати графську церкву в

Охтирці під красвий музей і Троїцьку церкву в селі Новосіверському на Глухівщині під шкєлу («Ком.» ч. 174. з 1. VIII. 29 р.).

— Доля Лаври. Закінчено працю в зв'язку з перетворенням Київско-Печерської Лаври в музейний городок — центр антирелигійної пропаганди на Україні. Піднято питання про негайне виселення з території Лаври усіх духовних осіб. («Изв.» ч. 177 з 4. VIII. 29).

— Українська національна Комісаріят Освіти сбов'язав студентів, що закінчують високі школи, скласти іспит з укр. мови на першу категорію. Є такі студенти, що по закінченню студій рік і навіть два неможуть одержати диплому через брак іспиту з укр. мови. Останнім часом зроблено виняток тим, що працюють тепер по-за Україною, і дипломи української високої школи їм видано без знання укр. мови. («Ком.» ч. 157. з 12. VII. 29). Б

— В кооперативній крамниці ч. 11 в Харькові одному з горожан, що заговорив з касиркою, платячи гроші, по українськи, та відповіла: — Я вас не паімаю, гаваріте, как следуєт. — Коли ж горожанин зауважив, що вона говорила не лише розуміти, але й говорила укр. мовою, — касирка з сбуреньям кинула: — Да что вы там разгаваріваєте на каком то кітайском языке.

Це дієсья на 12 році існування «української» сов. влади в сєлиці України. Цікаво, що на скаргу після цього іа касирку, їй було ологошено лише догану. Окружна ж комісія українізації, довідавшись про цю справу, постановила касирку звільнити («Ком.» ч. 176 з 3. VIII. 29).

— В Одесі вийшов 4 серпня перший номер укр. газети «Черноморська Комуня» («Ком.» ч. 177. з 4. VIII. 29 р.).

— Бюро окркомпартії в Дніпропетровському постановило українзувати з 1 жовтня с. р. місцеву газету «Звезда» («Пр. Пр.» ч. 158 з. 14. VII. 29).

— Жидівські курси. В Харкові засновано місячні курси для підготовки керівників жидівських драматичних гуртків («Пр. Пр.» ч. 162 з 19. VII).

— Селянський терор — В с. Скальці Винницької окр. у сількорів-активістів Рябухіна та Кукурудзу було кинено бомбу, яка їм не заподіяла жадної шкоди («Ком.» ч. 174 з 1. VIII. 29).

— Дніпрельстан. Роботи на Дніпрельстані все ніяк не можуть налагодитися як слід. Тому, що не було як слід перевірено помпи, — водоотливи працювали з перебоями. Замість строгально-го станка для дерева на лісопильний завод було надіслано варстат для металу. На камінедробільний завод було надіслано гнїлі приводні ремні, чому завод зазнав збитків на 10.000 карб. («Ком.» ч. 160. з 16. VII. 29 р.).

— Обслід. РСІ виявила ряд великих хиб допущених на Дніпрельстані — незадовільний темп робіт, низька видатність праці, дуже великі накладні й адміністративно-господарчі видатки, нерациональне зужитковання матеріалів і т. и. Тому вартість робіт на Дніпрельстані дуже висока. За два роки робіт закінчено тільки підсобні роботи, що ж до основних гідротехнічних споруджень, — то вони виконані лише в незначній частині («Изв.» ч. 171 з 28. VII. 29).

— Перші укр. години. Завод «Фізико-Хемик» в Києві виробив першу тисячу будильників. Розпочато також виробляти кишенькові годинники («Ком.» ч. 174 з 1. VIII. 29 р.).

— Театри потребують ремонту. Спеціальна комісія для огляду Харківських театрів виявила, що більшість театрів потребує значного ремонту, а в де-яких театрах треба зробити навіть капітальний ремонт («Ком.» ч. 175 з 2. VIII. 29).

— Комуністи на селі.

В с. Слобода Кагарлицького району під час чистки партії було виключено з партії комуніста Мусієнка Дем'яна, який на питання, яка його думка про організацію колективів, відповів — Колективізація потрібна, але не в нашому селі. («Пр. Пр.» ч. 160 з 17. VII. 29).

— Селяне й сов. влада. «Куркулі косять недостиглий овес та ячмінь», — пише «Комуніст». Подаючи відомості про життя і про те, що от-от вже мають косити ячмінь, газета додає: «в багатьох районах (Харківщини) — курдулі косять недостиглий овес та ячмінь на сіно, щоб не здавати його потім державі» («Комуніст» ч. 170 з 27. VII).

— Совітське господарство. Дбаючи про реалізацію врожаю, окупаційна влада ніяк не може собі дати раду з транспортом збіжжя. Кореспондент «Комуніста» з Мелітопольщини повідомляє: «де-кілька разів окрторг надсилав телеграми до Наркомторгу, вимагаючи 190.000 мішків, але й досі не тільки мішків, а навіть і відповіді не одержано. Не виконує замовлення на мішки й «Сільський Господарь», а тим часом брак тари доводить до того, що хлібозаготівні організації примушені утримуватися від роботи». Оце «дуже бракує тари» — криком стоїть по всій Україні: «Надзвичайно кепське стадовище з тарою, — ще раз повторює газета, — зокрема на Артемівщині хлібозаготівачам бракує 125.000 мішків. Тяжкий стан з тарою також на Білоцерківщині і Сумщині». («Ком.» ч. 170 з 27. VII).

З українського життя.

— Вшанування пам'яті С. Петлюри в Холмі. 28 липня с. р. в св. Іоанно-Богословській церкві в Холмі після служби Божої відбулася панахида по бл. пам. Головному Отаманові С. Петлюрі. На панахиді були присутні всі емігранти-українці з Холма. Одправлено було

панахиду українською мовою. По панахиді в «Хаті Емігранта» відбувся поминальний обід, під час якого присутні ділилися спогадами про покійного Головного Отамана («Укр. Нива». ч. 32. з 13. VIII. 29).

— Українське Академічне Т-во «Україна» в Женеві зорганізувалося кілька місяців тому назад, та статут «України» сенат Женевського університету затвердив лише допіру. Нове студентське Т-во вдалося до ЦЕСУС-а з проханням про прийняття. Подаючи цю звістку, черновецький «Час» (ч. 255 з 14. VIII) зауважує, що ні одна організація студентська з Буковини ще не належить до ЦЕСУС-а.

— Українці на конференції міжнародної студентської ночі. Спочатку серпня відбулася в Кремлі коло Відня конференція цієї міжнародної студентської організації. На пленарному засіданню 6-го серпня забрав слово український представник та вніс деякі поправки до пропонуваних резолюцій. Потім запропонував український представник зв'язатися з Лігою Націй в справі допомоги студентам. Під час дискусії виступив московський делегат з протестом проти укр. делегації, яка, мовляв, як кожного року, так і зараз, обплює російське ім'я перед чужинцями, та співчуття у присутніх не знайшов. Поправки, внесені укр. делегатом, прийняла конференція одоголосно. («Час». ч. 255 з 14. VIII).

— «Бесарабські українці — вставайте!» З таким закликком звертається до бесарабських українців черновецький «Час». ч. 266 з 15. VIII) Він пише: «В Бесарабії живе коло 700.000 українців, а може й більше. Ці українці не представляють собою ніякої сили, бо потерпіли вони несвідомі того, що вони українці. А по другім — вони не організовані. Бесарабія спить... Бесарабія — це найглухіший кут української землі. Раніше була

вимовка: годі щось робити, бо, мовляв, стан облоги, одначе цей стан облоги знесений вже майже рік, а Бесарабія все спить... Маємо кілька свідомих бесарабських українців, людей гарних, ідейних, і пора б вже цим одиницям почати боротьбу за кращу долю. Маємо навіть і українських послів у царяпістичній партії. Хіба ці бесарабські послі тільки на те, щоб репрезентувати? Чи не слід би їм зробити щось для усвідомлення народу? А можна це їм легко зробити, бо вони при владі. Панаєве бесарабі-українці, обізвіться».

— Українські студенти в Польщі. Всіх студентів університетів в Польщі є 36.590. В тім числі українців — 2.131. З-поміж українців більша частина студіє право й філософію («Укр. Голос» ч. 32. з 11. VIII. Перемишль).

З газет.

— Військова змова на Україні. «Руть» ч. 2649 з 14. VIII подає гаку звістку. Воєнна колегія зверхнього суду розглянула справу про військову змову. На Україні, коло кордону в одному з піхотних полків складалася група, яка вирішала доконати терористичного акту над своїми командирами, а потім утїкти закордон; на чолі змови стояли чотирі командири Голуб, Швець і Опишук. Вони викрали зброю, набої, кулеметні паси. Коли справа виявилася, вони втікли та через кілька днів їх затримано. Воєнний трибунал засудив Голуба й Шевця на розстріл, а Опишука на 10 год ув'язнення. Зверхній суд той присуд затвердив.

— «На Україні неспокоїно». Такі звістки приносять «Руть» ч. 2649 з 14. VIII. «На Україні незадоволенія селян скеровано проти жидівських хліборобських колоній. Цими днями гатован селян напад на жидівську колонію №3 на Запоріжжю и геть чисто її розгромив. Погромлено

У Франції

хати, жорстоко побито в'язнів та їхні родини». Газета додає: «про майбутній напад було відомо комуністичному ієрарху, але воно діяло заходів і не вжило».

— **Закриття Володимирського собору в Києві.** Комісаріят освіти вирішив, ніби-то поступаючися «перед вимогами робітничо-селянських мас», закрити Володимирський собор Києві і повернути його на анти-релігійний музей «Руль» ч. 2646 з 10. VIII).

— **Заборона слів.** Президіум укр. науки постановив вивести з термінології укр. мови знегажливі слова: «жид», «кацап», «хахол». З такою пропозицією Укрнаука вдалася до Главнауки РСФСР. Остання пристала на цю пропозицію і в свою чергу чень запропонувала додати до згаданих слів, ще й слово: «малорос» («Руль» ч. 2626 з. 18. VII)

— **Арешти в Києві.** Останніми часами большевики зробили на Правобережній Україні низку трусів у укр. діячів, не зв'язаних з комуністичною партією. Трусці призвели до арешту більше, як 60 чоловік, переважно з інтелекції. У Києві по-між іншими арештовано: директора 1-ої трудової школи ім. Шевченка Дурдуковського, вчителя той же школи Білевича і інженера Нікольського. Арештованим закидають приналежність до потайної анти-совітської укр. організації, ніби-то зв'язаної з укр. еміграцією.

«Руль» ч. 2648 з 13. VIII, звідки беремо цю звістку, поруч з нею подає й інші: «останніми часами на території сов. України зроблено цілу низку збройних нападів, між іншим на Запоріжжі і в Лозовій, а останніми днями також напад на ППУ в Києві. Нападу того доконали червоноармійці та матроси, що хотіли визволити своїх заарештованих товаришів. Та з чим їм повелось».

— **Лекція д-ра М. Левицького.** Добре діло робить Рада Бібліотеки ім С. Петлюри, влаштуючи доклади і лекції на культурні теми. Перші її спроби в цм напрямку, що зустріли такий прихильний відгук серед паризького українського громадянства, показали, яка глибока тут потреба в поважному слові про поважні речі. Спокійна атмосфера академічного викладу дає змогу кожному справді духовно одпочити, привертаячи увагу до того чи іншого кардинального питання з нашого життя. В суботу, 10 серпня заходами Бібліотеки відбулася лекція д-ра Модеста Левцького на тему: «Українська мова та її місце серед інших слов'янських мов». Шановний лектор спинився спочатку коротко на історії укр. мови, стисло, але докладно зазначив характерні її особливості, що вирізняють її від сусідніх слов'янських мов, дав загальну характеристику укр. фонетики, морфології, синтаксису та лексики. В другій частині свого викладу д-р Левицький навів її неправильності, які найчастіше зустрічаються в сучасній поточній мові і усю її на письмі, і цілою низкою надзвичайно яскравих та влучних прикладів ілюстрував свої твердження. Кінчив він закликком вчитися рідкій мові, пильувати її чистоту.

По лекції відбулася жвава виміна думок. А на прикінці бібліотекар Укр. Бібліотеки С. Петлюри в Парижі п. І. Рудичів вдався до шановного лектора з проханням, щоб він звів до купи все їм написане в цій царині і склав відповідну книжку, про віддаля якої подбає Бібліотека.

Двохгодинний виклад вислухали присутні, яких не зважаючи на те, що дві паризькі громади призначили того вечора свої збори, було чимало, з напруженою увагою і щиро дякували нашому видатному письменникові за його надзвичайно цікаву і змістову, та й так потрібну для багатьох, лекцію.

— Панахида по А. С. Маршинському в Парижі. В неділю 18 серпня в Українській Православній церкві в Парижі з ініціативи Ради Парафії було відправлено панахиду по бл. пам. А. С. Маршинському колишньому міністрові фінансів і з'яному діячеві на рівні народній. Молитвою склали і паризькі ук-

раїнці свою пошану на свіжж могилу заслуженого покійного.

— Од'їзд д-ра М. Левицького. В суботу 17-го серпня вирушив з Парижу до Луцьку, де він учителює в Укр. гімназії, д-р Модест Левицький. Проводити дорого гостя зібралися на двірці чільніші представники української колонії в Парижі.

Зміст

— Париж, неділя, 25 серпня 1929 року — ст. 1. *** — ст. 2. Ст. Сірополко. А. Маршинський — ст. 3. Б. Лисянський. Три соборності — ст. 6. Давній. Літературні спостереження — ст. 9. Ст. Сірополко. Антирелігійна пропаганда в школі на сов. Україні — ст. 14. М. Єремів. Десять днів в Іспанії — ст. 17. Лист зо Львова — ст. 20. Лист із Ковеля — ст. 22. Observer. З міжнародного життя — ст. 24. З преси — ст. 27. В. Валентина. Маленький фельетон — ст. 31.—З широкого світу — ст. 32. Хроніка. З Великої України — ст. 34. З укр. життя — ст. 36. З газет — ст. 37. З життя укр. еміграції у Франції — ст. 38.

До українського громадянства.

Несприятливі обставини, які останніми часми склалися навколо церковного життя наших парафій — поставили Українську церкву у Франції під загрозу її існування.

Церковна Рада на останньому своєму засіданні констатувала, що церква без активної допомоги ширших верств нашого громадянства примусена буде припинити своє існування і то на жаль в час, коли вона найбільше необхідна не лише для стислого виконання духовних потреб громадянства, а й для поглиблення ідеї визволення батьківщини в усіх галузях її життя.

Нам, які збройним чином за часи визвольної боротьби показали своє відношення до вищезазначеної ідеї, не може бути не дорогою Рідна Церква Українська, яка становить найбільший зміст існування українського народу та серед інших галузів його життя займає виключне становище...

Нам не може бути також не зрозумілим, що повне визволення України прийде лише тоді, коли вона визволеною стане від ворожого опікування по всіх ділянках свого життя, серед яких Церква Українська — цей могутній величч наших змагань до суверенності — мусить стати під особливий захист українського громадянства в цілому.

Існування української церкви за кордоном набуває особливого значіння, бо через неї безпосередньо єднаємося ми з цілим українським народом на рідній поневоленій землі, через неї прилучаємося до однієї отари Христової, яка керується авторитетом цілого укр. народу під безпосереднім доглядом свого Первосвящителя митрополита Київського.

Дорогий Брате! Дорога Сестро! Ні хвилини не сумніваємося, що почувши про наш заклик, — що остально спробу перетворити вогник твоєї любові до Рідної

Церкви (в найбільше [огнище, ти не зможеш падалі лишитися майбутчим «левитом», лише станеш «самаритянином мисоцердним», — які так необхідні нам сьогодні у відбудові української державности в цілому.

Всі пожертви, як поодинокі, так і гуртові приймаються секретарем Ради (Mr. P. Vassyliv. 103, Quai Courbevoie. Courbevoie. Seine).

Їх можна надсилати також на адресу редакції укр. тижневика «Тризуб».

Крім такого загального обов'язку, який свято мусить виконати кожен українець, — необхідно всім організовано стати під прапор Рідної Церкви Української — зібрати найліпші свої сили у тіс-

нім єднанню й любові для Її найбільшої слави й розвитку.

Церковна Рада з причини від'їзду п. о. Гречишки а до Америки поробила всі заходи для придбання відповідного заступника останньому, — який має прийти до Франції в залежності від того, як саме громадянство поставиться матеріально до цієї справи.

Недбайливість до неї або найменша неувважність приведуть до остаточного залягання української церкви у Франції, будуть свідчити про нашу несвідомість, яка не зможе бути нічим оправданою.

Голова Ради: О. Удовиченко-Настоятель парафій свящ.

II. Гречишкин (-)

Секретарь: Василів Петрс (-)

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ

Теодор Савула у Відні

поповнила свій склад новими книжками з краю, з закордону і з Великої України і продає їх без підвишки по дійсним цінам.

Жадайте безплатно

каталог наших книжок, мап, нот, співанників, картин, портретів і українських товариських відзнак. Особливо поручаємо кольорові портрети Шевченка, Франка, С. Петлюри і велику картину Богуна.

Кожному даром премію

хто закупить у нас за найменшу суму книжок, даємо даром премію, як книжки, мапи, листівки і портрети славних українців.

Адресуйте: Ukrainische Buchhandlung. Theodor Sawula. Riemerg. 2. Wien I. Autriche.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau; Paris V.

Поштова адреса: «Le Trident» («Тризуб»). Boite post. № 15. Paris XIII.
Редагує — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко.

Le Gérant: M-me Perdrizet.